

Kooperatif Postası

KARINCA

KASIM 2020 YIL: 87 SAYI: 1007 ISSN: 1300-1450

KARINCA

Yıl: 87 Sayı: 1007
Kasım 2020

ISSN: 1300 - 1450

Türk Kooperatifçilik Kurumu Basın, Yayın, Araştırma
Danışmanlık ve Eğitim Hizmetleri İşletmesi Adına

Sahibi

Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY

Yazı İşleri Müdürü ve Baş Editör

Prof. Dr. Hasan YAYLI

Editörler Kurulu

Prof. Dr. Nurettin PARILTI

Prof. Dr. Serdar SAĞLAM

Prof. Dr. Muharrem ÇETİN

Prof. Dr. Turhan ÇETİN

Prof. Dr. Haşim ÖZÜDOĞRU

Prof. Dr. Hasan YAYLI

Prof. Dr. Mehmet BAŞ

İdare ve Yazışma Adresi (Yönetim Yeri)

Head Office and Correspondence Address

Mebusevleri Mah. Turgut Reis Cad. No: 15/6

06570 Çankaya - ANKARA

Tel: (0312) 472 99 59 - 472 99 11

Belge Geçer: (0312) 472 97 64

www.koopkur.org.tr

koopkur@gmail.com

admin@koopkur.org.tr

Hesaplarımız

T.C. Ziraat Bankası Cevizlidere Şubesi

Hesap Nu.: 7970378-5003

IBAN : TR45 0001 0019 2507 9703 7850 03

Abone Şartları

Yıllık Abone Bedeli: 120 TL. (KDV Dahil)

Fiyatı: 10 TL. (KDV Dahil)

The Subscription Price to the review is (USA Dollars)
24 a year, airmail included Correspondence relating to
the review should be sent to

"Türk Kooperatifçilik Kurumu" Basın, Yayın, Araştırma

Danışmanlık ve Eğitim Hizmetleri İşletmesi Adına

Mebusevleri Mah. Turgut Reis Cad. No: 15/6

06570 Çankaya - ANKARA

20 Mayıs 1931'de kurulan kamu yararına çalışır,

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

Basın, Yayın, Araştırma Danışmanlık ve Eğitim

Hizmetleri İşletmesinin aylık dergisi

"KARINCA" is the monthly journal of Turkish Cooperative

Association founded in 1931

Yazılarda savunulan fikirler yazarlarına aittir.

Gönderilen yazı ve haberler iade edilmez

Yazılar elektronik ortamda teslim edilir.

Yayın Türü

Yaygın Süreli Yayın

Basım Tarihi

10 Aralık 2020

Basım Yeri & Tasarım

Altınyaprak Matbaacılık Basın Yayın San. ve Tic.Ltd.Şti.

Kazım Karabekir Cad. 39/65 İskitler/ANKARA

altinyaprakmatbaa@gmail.com

Bu Sayıda.....

BAŞYAZI	1
SONER ALTAŞ KOOPERATİF ORTAĞININ ÖZEL DENETİM İSTEME HAKKI	3
ÖZDEM SATICI TOPRAK KOOPERATİFLERDE GECİKME FAİZİ UYGULAMASI	9
YETER DEMİR USLU SAĞLIK SİSTEMLERİ VE TEORİLERİNE GENEL BİR BAKIŞ	13
VEDAT SADIĞLU BÜYÜME VE REKABETİN ANAHTARI; KOOPERATİF GİRİŞİMCİLİK	18
GİZEM NUR SAĞLIK DOĞAL AFETLER VE SOSYAL HİZMET	25
SELEN BİTKİN ANTROPOSENTRİK VE EKOSSENTRİK ÇEVRE YAKLAŞIMLARININ TÜKETİCİ TUTUMU AÇISINDAN ÖNEMİ	30
MERVE ŞENER İŞLETMELERDE YÖNETİM VE YÖNETİMİN FONKSİYONLARI	36
EMRULLAH GÜNEY TÜRKİYE YOKSUL BİR ÜLKE MİDİR?	44

Dergimizde yayınlanan yazıların sorumluluğu
yazarlarına aittir.

Başyazı

Değerli kooperatif dostları;

*Kasım ayı Türk milletinin tarihinde bir hüznü karşılık gelir. Bu hüznün kaynağı ise ulu önder **Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK**'ün ebediyete intikalinin, bir Kasım sabahına isabet etmesindedir. **10 Kasım 1938** günü saat dokuzu beş geçte hayata gözlerini yuman Cumhuriyetimizin banisi, milli mücadelenin muzaffer kumandanı olan **Gazi Paşa**'mızı minnetle ve özlemlerle yeniden anıyorum. Çok yönlü ve üstün kişiliği olan bir lider olarak **Mustafa Kemal Atatürk**'ün aramızdan ayrılışının üzerinden tam 82 yıl geçti O, kısa hayatında bir milletin kötü talihini yenmesini sağladı ve dünya tarihinde de benzeri görülmemiş izler bırakarak bu dünyadan göçtü. **Ruhu şad mekanı cennet olsun.***

"Atatürk, uluslararası anlayış, iş birliği, barış yolunda çaba göstermiş üstün kişi, olağanüstü devrimler gerçekleştirmiş bir devrimci, sömürgecilik ve yayılcılığa karşı savaşan ilk önder, insan haklarına saygılı, dünya barışının öncüsü, yaşamı boyunca insanlar arasında renk, dil, din, ırk ayrımı gözetmeyen, eşi olmayan devlet adamı, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusudur."

UNESCO tarafından bu cümle ile tanımlanmış olan **Gazi Paşa** ile ilgili ölümünün ardından yabancı devlet adamları ve medya organlarının değerlendirmelerine ilişkin bazı ifadeler şu şekilde özetlenebilir:

"Atatürk bu yüzyılın büyük insanlarından birinin tarihi başarılarını, Türk halkına ilham veren liderliğini, modern dünyanın ileri görüşlü anlayışını ve bir askeri lider olarak kudret ve yüksek cesaretini hatırlatmaktadır..."

*Çöküntü halinde bulunan bir imparatorluktan özgür Türkiye'nin doğması yeni Türkiye'nin özgürlük ve bağımsızlığını şerefli bir şekilde ilan ve o zamandan beri koruması, Atatürk'ün Türk halkının işidir. Şüphesiz ki, Türkiye'de giriştiği derin ve geniş inkılaplar kadar bir kitlenin kendisine olan güvenini daha başarı ile gösteren bir örnek yoktur." **John F. KENNEDY (ABD başkanı)***

"Savaşta Türkiye'yi kurtaran, savaşın sonra da Türk Milleti'ni yeniden diriltiren Atatürk'ün ölümü, yalnız yurdu için değil, Avrupa için de en büyük kayıptır. Her sınıf halkın O'nun ardından döktükleri içten gözyaşları bu büyük kahramana ve modern Türkiye'nin Ata'sına layık bir tezahürden başka

birşey değildir.” **Winston Churchill, İngiltere Başbakanı, 1938**

“O büyük insan yalnız Türkiye için değil, bütün doğu milletleri için de en büyük önderdi.” **Emanullah HAN, Afgan Kralı**

“Bir ulusun hayatında bu kadar az sürede bu denli kökten değişiklik pek seyrek gerçekleşir. Bu olağanüstü işleri yapanlar, hiç kuşkusuz kelimenin tam anlamıyla büyük adam niteliğine hak kazanmışlardır. Ve bundan dolayı Türkiye övünebilir.” (**Eleftherios Venizelos, Yunanistan Başbakanı, 1933**)

“O, Türkiye’yi kurmakla bütün dünya uluslarına Müslümanların seslerini duyuracak kudrette olduğunu ispat etti. Kemal Atatürk’ün ölümüyle Müslüman dünyası en büyük kahramanını kaybetmiştir. Atatürk gibi bir önder önlerinde bir ilham kaynağı olarak dikildiği halde Hind Müslümanları bugünkü durumlarına hâlâ razı olacaklar mı?” (**Muhammet Ali Cinnah-Kaidiâzam, Pakistan Cumhurbaşkanı, 1954**)

“Atatürk’ün ölümü ile dünya büyük bir liderini kaybetti.” (**Gazeta Del Popolo Gazetesi, İtalya, 11 Kasım 1938**)

“Mustafa Kemal Atatürk, kuşkusuz 20. yüzyılda dünya savaşından önce yetişen en büyük devlet adamlarından biri, hiçbir millete nasip olmayan cesur ve büyük bir inkılâpçı olmuştur.” (**Ben Gurion, İsrail Başbakanı, 1963**)

Ölümü ile tüm dünyayı yasa boğan büyük devlet adamı, Cumhuriyetimizin kurucusu Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK’ün milletimize en büyük hediyesi Türkiye Cumhuriyeti devleti olmuştur. Bu devlet, birinci cihan harbi ile bölüştürülerek tarih sahnesinden silinmek istenen Osmanlı'nın küllerinin üzerinde ve yine Osmanlı'nın çağları aşan azametinden de beslenerek yükselmiştir. Bizlere düşen en önemli görev ise Cumhuriyete sahip çıkmak, ve Türk kültürünü “muasır medeniyet düzeyinin üstüne çıkarma gayreti” şeklinde özetlenebilir.

Tüm insanlığın son bir yıldır tüm normallerini alt üst eden **Covid-19** pandemisi ile mücadele çerçevesinde tünelin ucundaki ışık görünmüş olsa da (bazı aşilar için Aralık ayı içinde uygulama aşamasına geçilmesi beklentisi) başta ülkemiz olmak üzere tüm dünyada vaka ve vefat sayıları her geçen gün artmaya devam ediyor. 25 Kasım itibari ile dünyada toplam vaka sayısı 60 milyonu aşarken toplam vefat sayısı ise birbuçuk milyona ulaşmak üzere. Türkiye de günlük vaka sayısı 30 bin kişiyi aşarken günlük vefat sayısı ise ikiyüze yaklaşmıştır. Bu sayılar pandemi boyunca Türkiye için en yüksek vaka ve vefat sayılarıdır. Bir yandan vaka ve vefat sayılarının her geçen gün yeni bir rekor kırarak artmaya devam ettiği bu süreçte diğer taraftan da aşı çalışmaları ile ilgili kat edilen umut verici mesafeler bizleri biraz daha dikkatli olmak ve kurallara uymak konusunda dirayetli olmaya sevk etmelidir. Bizden istenen çok şey deği. Maske, Mesafe, Temizlik... Lütfen bu çok kolay kurallara uyalım.... **1007. sayısını siz değerli okuyucularımızla buluşturduğumuz Karınca Dergisinin daha nitelikli sayıları için katkılarınızı beklediğimizi tekrar hatırlatıyor, sağlık ve mutluluk dileklerimi yineliyorum.**

KOOPERATİF ORTAĞININ ÖZEL DENETİM İSTEME HAKKI

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4600-0466>

Soner ALTAŞ*

Özet

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nda ortakların yönetim kurulunun yıllık çalışma raporu ile bilanço ve denetçilerin raporunu tetkik etmelerine dair düzenlemelere yer verilmiş, ancak ortakların gerektiğinde özel denetim isteyebileceklerine dair bir hükme yer verilmemiştir. Bununla birlikte, yasanın 98'inci maddesi ile Kooperatifler Kanunu'nda aksine açıklama olmayan hususlarda Türk Ticaret Kanunu'ndaki anonim şirketlere ait hükümlerin uygulanması emredici bir şekilde düzenlenmiştir. Türk Ticaret Kanunu'nda anonim şirket ortaklarının ortaklık haklarını etkin bir şekilde kullanabilmeleri için özel denetim müessesesine yer verilmiştir. Özel denetim müessesesi Kooperatifler Kanunu'nda düzenlenmemiş olduğundan, 98'inci madde ile yapılan yollama uyarınca, kooperatiflere de uygulanabilecektir. Özel denetim sistemi, özellikle, kooperatif yönetiminin ortaklara bilgi vermekten kaçındığı, yapılan birtakım usulsüzlüklerin ve yolsuzlukların gizlendiği, kooperatif hesaplarının şüpheli hususlar ihtiva ettiği ve kooperatif denetçilerinin de etkin bir denetim işlevini yerine getiremediği kooperatiflerde ortakların başvurabilecekleri önemli bir haktır. Bu çalışmada, kooperatif ortaklarının Kooperatifler Kanunu'nun 98'inci maddesi yollaması uyarınca sahip oldukları özel denetim isteme hakkı üzerinde durulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: özel denetim, özel denetçi, yönetim kurulu, mahkeme, azlık.

1. Giriş

Kooperatif ortaklarının en önemli haklarından birisi bilgi edinme hakkıdır. 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu² (**KK³**)'nin 24'üncü maddesine göre, yönetim kurulunun gelir gider farklarının dağıtım şekli hakkındaki tekliflerini ihtiva eden yıllık çalışma raporu ile bilanço ve denetçilerin tanzim

***Dr. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Başmüfettişi**

1) Bu çalışmada belirtilen görüşler yazarına ait olup, çalıştığı Kurumunu bağlamaz.

2) 10/5/1969 tarihli ve 13195 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

3) Çalışmamızda, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu için "KK" kısaltması kullanılmıştır.

edecekleri rapor genel kurulun yıllık toplantısının en az 15 gün öncesinden itibaren bir yıl süre ile kooperatif merkezinde ve varsa şubelerinde ortakların tetkikine hazır bulundurulur.

Talep eden ortaklara bilanço ve gelir gider farkı hesaplarının birer suretinin verilmesi zorunlu olup, ortakların bilgi edinmek hakkı, anasözleşme veya kooperatif organlarından birinin kararı ile ortadan kaldırılamaz veya sınırlandırılmaz.

Diğer yandan, **KK**'da ortaklar adına kooperatifin hesap ve işlemlerini denetleyecek bir sisteme de yer verilmiştir. **KK**'nın 65'inci maddesine göre, denetçiler, genel kurul adına kooperatifin bütün işlem ve hesaplarını tetkik eder. Genel kurul ise ortaklardan oluşur.

Böylece, denetçiler söz konusu denetimi aslında ortaklar adına yaparlar. Genel kurul, denetleme organı olarak en az bir yıl için bir veya daha çok denetçi seçer. Genel kurul yedek denetçiler de seçebilir. Denetçilerin ve yedeklerinin kooperatif ortaklarından olması şart değildir.

Denetçiler, işletme hesabiyle bilançonun defterlerle uygunluk halinde bulunup bulunmadığını, defterlerin düzenli bir surette tutulup tutulmadığını ve işletmenin neticeleriyle mameleki hakkında uyulması gerekli olan hükümlere göre işlem yapılıp yapılmadığını incelemekle yükümlüdürler.

Ortakları şahsen sorumlu veya ek ödeme ile yükümlü olan kooperatiflerde denetçiler, ortaklar listesinin usulüne uygun olarak tutulup tutulmadığını da incelemek zorundadırlar. Yöneticiler, bu maksatla denetçilere defterleri ve belgeleri verirler.

Denetçilerin istekleri üzerine müfredat defteri ve bu defterin hangi esaslara göre düzenlendiği ve istenilen her konu hakkında bilgi verilir. Ortaklar gerekli gördükleri hususlarda denetçilerin dikkatini çekmeye ve açıklama yapılmasını istemeye de yetkilidirler. **KK**'nın 67'nci maddesi uyarınca, denetçiler her yıl yazılı bir raporla beraber tekliflerini genel kurula sunmakla yükümlüdürler.

Denetçiler, görevleri çerçevesinde işlerin yürütülmesinde gördükleri noksanlıkları, kanun veya anasözleşmeye aykırı hareketleri bundan sorumlu olanların bağlı buldukları organa ve gerekli hallerde aynı zamanda genel kurula haber vermekle yükümlüdürler. Denetçiler yönetim ve genel kurul toplantılarına katılırlar. Ancak, yönetim kurulunda oy kullanamazlar.

KK'da yer alan bu düzenlemelerle birlikte, **KK**'nın 98'inci maddesinde *"Bu kanunda aksine açıklama olmayan hususlarda Türk Ticaret Kanunundaki Anonim şirketlere ait hükümler uygulanır."* hükmüne yer verilerek, **KK**'da aksine açıklama olmayan hususlarda Türk Ticaret Kanunu'ndaki anonim şirketlere ait hükümlerin uygulanması emredici bir şekilde düzenlenmiştir. Dolayısıyla, kooperatiflerle ilgili uyuşmazlıklara öncelikle **KK**, daha sonra Türk Ticaret Kanunu'nun anonim şirketlere ilişkin düzenlemeleri uygulanacaktır.

Bazı hususlar, hem **KK**'da hem Türk Ticaret Kanunu'nda mevcut ise, bu durumda özel kanun olması dolayısıyla **KK**'nın hükümlerinin uygulanması yoluna gidilecektir. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu⁴ (**TTK**⁵)'nin 397'nci maddesine 28 Mart 2013 tarihli ve 6455 sayılı Gümrük Kanunu İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun⁶'un 80'inci maddesi ile eklenen beşinci fıkranın kapsamına 4572 sayılı Kanuna tabi olan tarım satış kooperatifleri ile bunların bağımsız denetime tabi olmayan üst kuruluşları girmekle birlikte, **KK**'na tabi kooperatifler anılan fıkra kapsamına alınmamıştır. Ancak, **TTK**'da bağımsız denetim ile **TTK** m.397/f.5 hükmündeki denetim haricinde, anonim şirket ortaklarının pay sahipliğinden doğan haklarını etkin şekilde kullanabilmeleri için getirilen bir diğer denetim müessesesi olan özel denetime de yer verilmiştir. Özel denetim müessesesi **KK**'da düzenlenmemiş olduğundan, **KK**'nın 98'inci

4) 14 Şubat 2011 tarih ve 27846 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

5) Çalışmamızda, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu için "TTK" kısaltması kullanılmıştır.

maddesi ile yapılan yollama uyarınca, kooperatiflere de uygulanabilecektir. Özel denetim, mülga 6762 sayılı eski Ticaret Kanunu (**ETK**⁷)'nda da yer almakla birlikte, **TTK**'da daha kapsamlı ve bazı şartlara dayalı bir anlayışla yeniden düzenlenmiştir. Bu denetim sistemi, özellikle, kooperatif yönetiminin ortaklara bilgi vermekten kaçındığı, yapılan birtakım usulsüzlüklerin ve yolsuzlukların gizlendiği, kooperatif hesaplarının şüpheli hususlar ihtiva ettiği ve kooperatif denetçilerinin de etkin bir denetim işlevini yerine getiremediği kooperatiflerde ortakların başvurabilecekleri önemli bir hak. İşte bu çalışmada, kooperatif ortaklarının **KK**'nın 98'inci maddesi yollaması uyarınca sahip oldukları özel denetim isteme hakkı üzerinde durulacaktır.

2. Kooperatif Ortaklarının Özel Denetim İsteme Hakları

KK'nın 98'inci maddesi uyarınca kooperatif ortaklarının da faydalanabileceği, anonim şirket pay sahiplerinin özel denetim isteme hakkı, **TTK**'nın 438 ila 444'üncü maddelerinde düzenlenmiştir. Yapılan bu yollama uyarınca, kooperatif ortaklarından her biri, ortaklık haklarının kullanılabilmesi için gerekli olduğu takdirde ve bilgi alma veya inceleme hakkı daha önce kullanılmışsa, belirli olayların özel bir denetimle açıklığa kavuşturulmasını, gündemde yer almasa bile genel kuruldan isteyebilir⁸. Genel kurul, bu talebi oylamak zorundadır. Yapılacak oylama sonucunda, genel kurulun talebi onaylaması durumunda, kooperatif –*kooperatif adına yönetim kurulu*- ya da ortaklardan herhangi birisi, otuz gün içinde, kooperatif merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesinden bir özel denetçi atanmasını isteyebilir. Önceki uygulamada, **ETK**'nin 348'inci maddesi uyarınca, genel kurul bazı hususların incelenmesi ve denetlenmesi amacıyla bizzat hususi murakıp (*özel denetçi*) seçebilmekte; şirket sermayesinin en az onda birine –*genel kurul toplantısından en az altı ay öncesinden beri*- sahip olan ortaklar, yani azlık da, özel denetçi atanmasını genel kuruldan isteyebilmekte; azlıktan gelen bu talebin genel kurulca kabulü halinde, özel denetçi yine genel kurul tarafından seçilmekte; genel kurulun talebi reddetmesi halinde ise, azlık, şirket merkezinin bulunduğu yerdeki ticari davalara bakmakla görevli mahkemeye müracaat ederek özel denetçi tayin ettirebilmekteydi. Oysa, **TTK**, genel kurulun talebi kabul etmesi halinde dahi, **ETK**'nin aksine, özel denetçinin mahkeme tarafından atanmasını emretmekte, genel kurul tarafından seçilmesine izin vermemektedir.

TTK'da özel denetim talebinin kötüye kullanılması ve şirkete zarar vermesi tehlikesinin azaltılması amacıyla, ortağın bu öneriyi yapabilmesi bir ön şartta ve bazı maddî şartların varlığına bağlanmıştır. Ön şart, özel denetim istenen konuda, bilgi alma veya inceleme hakkının kullanılmış olmasıdır. Maddî şartların birincisi ise, özel denetimin ortaklık haklarının, özellikle oy hakkının kullanımı yönünden gerekli olmasıdır. Başka bir deyişle, ortağın bu öneriyi yapabilmesi için, oyunu kullanabilmesi yönünden bilgi alması gerekli olmalıdır. Bu bağlantı ile kooperatif dışı menfaat sağlamak, bir kararı önlemek veya taktik bir üstünlük elde etmek amacıyla talepte bulunarak özel denetim kurumunun kötüye kullanılmasının önlenmesi amaçlanmıştır. İkinci maddî şart, özel denetimin konusunu belirli olayların oluşturmasıdır. "*Belirli*" ile, belli türde, nitelikte ve önemde olay kastedilmemiştir. "*Belirli*", olay bağlamında tanımlanabilen, içeriği ve sınırları belirli olan, genel nitelik taşımayan anlamına gelir. Belirli konu kooperatifin herhangi bir işi, işlemi, kararı, finansal durumu, finansman ihtiyacı olabilir⁹. Özel denetim talebinde sadece ortak bulunabilir. Alacaklılara bu hak tanınmamıştır. Bilgi alma veya inceleme hakkını kullanmış ortak ile özel denetim isteyen ortağın aynı kişi olması zorunlu değildir; ancak konu aynı olmalıdır. Ayrıca, genel kurulda bu

6) 11 Nisan 2013 tarihli ve 28615 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanmıştır.

7) Çalışmamızda, mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu için "ETK" kısaltması kullanılmıştır.

8) Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, Esas No:1/324, S.Sayısı:96

9) Bkz. Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu

konuda talepte bulunma, mahkemeye başvuru için tüketilmesi gerekli bir aşamadır.

Önceden belirtildiği üzere, genel kurul talebi kabul etmiş olsa bile, **ETK**'nin aksine, özel denetçi mahkemece atanır. Bu yolla tarafsızlık sağlanmış, özel denetçilik kurumuna güven kazandırılması amaçlanmıştır.

Ancak, hemen belirtelim ki, ortağın özel denetim isteme hakkı genel kurulun iradesini bağlayan bir öneri hakkı değildir. Diğer bir deyişle, ortağa, gündemde yer almasa dahi genel kuruldan özel denetim isteme hakkı tanınmakla birlikte, genel kurulun bu isteği onaylama zorunluluğu bulunmamaktadır.

Fakat, genel kurulun talebi reddetmesinin önemli bir sonucu vardır: Red üzerine azlık, mahkemeden özel denetçi atanmasını talep edebilir; yani genel kurulun reddi ortaya azlık hakkını çıkarır. Sistem, genel kurulun red kararıyla talebin etkisiz kalmasına olanak bırakılmayacak tarzda oluşturulmuştur.

Bu itibarla, bir ortak özel denetim talebinde bulunmuşsa, genel kurulun bu talebi reddetmesi mekanizmayı durdurmadığı gibi, genel kurul talebi kabul edip, istediği kişiyi özel denetçi seçerek denetimin istediği gibi yapılmasını sağlayamayacaktır. Her iki halde de, özel denetçiyi mahkeme seçecek, özel denetim gerçekleşecektir¹⁰.

Bu hususa ilişkin olarak **TTK**'nın 439'uncu maddesinin birinci fıkrasında "*Genel kurulun özel denetim istemini reddetmesi hâlinde, sermayenin en az onda birini, halka açık anonim şirketlerde yirmide birini oluşturan pay sahipleri veya paylarının itibarî değeri toplamı en az birmilyon Türk Lirası olan pay sahipleri üç ay içinde şirket merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesinden özel denetçi atamasını isteyebilir.*" denilmektedir.

Dolayısıyla, **dört ortaktan az olmamak kaydıyla kooperatif ortaklarının en az onda biri**, kooperatif merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesinden özel denetçi atanmasını isteyebilir. Ancak, davanın, azlık tarafından genel kurulun özel denetim istemini reddettiği tarihten itibaren **üç ay içerisinde** açılması gerekmektedir. Bu bağlamda, anılan sürenin geçirilmesi ile birlikte, dava açma hakkı da düşecektir.

TTK'nın m.439/f.2 hükmünde, dilekçe sahiplerinin, "*kurucuların veya kooperatif organlarının*", kanunu veya kooperatif anasözleşmesini ihlâl ederek, kooperatifi veya ortakları zarara¹¹ uğrattıklarını, "**ikna edici bir şekilde ortaya koyma**"ları halinde, özel denetçinin atanacağını öngörülmektedir. Bu hüküm, bir anlamda, özel denetçinin, hangi hallerde atanabileceğine de işaret etmektedir. Buna göre, mahkeme tarafından özel denetçi atanabilmesi için "*kurucuların veya kooperatif organlarının (yönetim kurulu veya genel kurul), kanunu veya kooperatif anasözleşmesini ihlâl ederek, kooperatifi veya ortakları zarara uğratmış olması*" ve de bu durumun "dilekçe sahibi tarafından ikna edici bir şekilde ortaya konulmuş olması" gerekir.

Mahkeme bu konudaki kararını vermeden dilekçe sahibini (**sahiplerini**) dinlemek zorunda

10) Bkz. *Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu*

11) "*Mahkemenin, azlığın talebi üzerine özel denetçi atayabilmesi için, 438'inci maddedeki şartların somut olayda var olup olmadıklarını incelemesi yanında, ikinci fıkrada yer alan şartı da araması gerekir. Söz konusu ek şart, kanunun veya esas sözleşmenin ihlâl edilmesi suretiyle şirketin veya pay sahiplerinin zarara uğratılmış olmasıdır. İhlâl anonim şirketler hukukunun yazısız kurallarına aykırılığı da kapsar. Bu ek şartın usul hukuku anlamında muteber delillerle ispatı şart koşulmamış, ikna edici olgularla veya inandırıcı bir şekilde ortaya konulması yeterli görülmüştür. Zarar ile borçlar hukuku anlamında malvarlığı eksilmesi kastedilmiştir.*" Bkz. *Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu*

olduğu gibi bütün maddî ve şekli şartları da aramakla yükümlüdür. “*ikna edici*” olma şartı burada değerlendirilir.

Mahkeme meslekî bilgi ve deneyimine göre “*ikna edici*” olma unsurunun gerçekleşip gerçekleşmediğine karar verecek ve eğer talebi yerinde görürse, “*istem (talep) çerçevesinde inceleme konusunu belirleyerek*” bir veya birden fazla bağımsız uzmanı (özel denetçiyi) görevlendirecektir. Mahkemenin bu konuda vereceği karar kesindir. Böylece, **TTK**, özel denetçi tarafından incelenecek hususların çerçevesini çizme ve sınırlarını belirleme hususunu da mahkemeye bırakmaktadır.

3. Özel Denetim İstenebilecek Konular

Özel denetim isteme hakkında önem arz eden hususlardan birisi, ortağın, hangi hususların özel denetimle açıklığa kavuşturulmasını isteyebileceğidir. Özel denetim isteme hakkının konusu, genel kurulun özel denetim talebini kabul edip etmemesine göre farklılık arz etmektedir. Şöyle ki, **TTK**’nın 438’inci maddesine göre “*belirli olayların*” özel bir denetimle açıklığa kavuşturulması mümkün olabilir. Ancak, bunu temin için, ortaktan gelen özel denetim talebinin **genel kurul tarafından kabul edilmesi gerekir**. Genel kurulca kabul edilmesi durumunda, bilançonun gerçekliğini veya tereddüt doğurran noktalarını incelemek başta olmak üzere, kooperatifin kuruluşuna veya idare işlerine ilişkin usûlsüzlüklerin veya kanun ya da kooperatif anasözleşmesi hükümlerine aykırılıkların özel denetçi vasıtasıyla denetlenmesi mümkün olabilir.

Özel denetim talebinin **genel kurul tarafından reddedilmesi**, bu nedenle de mahkemeye müracaat etmek zorunda kalınması durumunda ise, özel denetim istenecek alan daralmaktadır. Zira, bu durumda, sadece ‘*kurucuların veya kooperatif organlarının, kanunu veya kooperatif anasözleşmesini ihlâl ederek, kooperatifi veya ortakları zarara uğrattıkları, ikna edici bir şekilde ortaya koyulduğu*’ takdirde, özel denetçi atanabilecektir.

Ayrıca, münferit ortağın talebinin genel kurulca reddi halinde, sadece azlık- dört ortaktan az olmamak üzere kooperatif ortaklarının en az onda biri- mahkemeye başvurabilecek, münferit ortaklar, ilk taleplerinin genel kurulca reddi halinde mahkemeye başvuramayacaklardır.

Bu durumda azlık, önceden belirtildiği üzere, bilançonun gerçekliğinin araştırılması için mahkemeye müracaat edebilecektir. Ancak, bu talebin mahkeme tarafından kabul edilebilmesi için, azlığın “*bilançonun gerçekliği*” ile “*kooperatifin veya kendilerinin zarara uğratılması arasında bir bağ tesis etmesi gerekecek, bir başka deyişle, azlık, ilgili kooperatif organlarının, kanunu veya anasözleşmeyi ihlâl ederek, kooperatifi veya ortakları zarara uğrattıklarını ikna edici bir şekilde mahkemeye kanıtlamak zorunda kalacaktır. Dolayısıyla, azlığın sadece “bilançonun gerçeği yansıtmadığı”* soyut iddiası ile mahkemeden özel denetçi atanması talebinde bulunması durumunda, bu talep yerinde görülmeyecektir.

4. Özel Denetim Raporu

Mahkeme tarafından atanan özel denetçi, denetim görevinin bitimini müteakip, yaptığı incelemenin sonucu hakkında, **kooperatifin sırlarını da koruyarak**, mahkemeye ayrıntılı bir rapor verir. Mahkeme, bu raporu kooperatife tebliğ eder. **TTK**’da, mahkemece “*şirketin, raporun açıklanmasının şirket sırlarını veya şirketin korunmaya değer diğer menfaatlerini zarara uğratıp uğratmayacağına ve bu sebeple istem sahiplerine sunulmamasına ilişkin istemi hakkında karar*” verileceği de öngörülmektedir. Raporun açıklanması üzerine, mahkeme, “*kooperatife ve istem*

sahiplerine”, açıklanan rapor hakkında, değerlendirmeleri bildirme ve ek soru sorma imkânı tanır. Söz konusu hüküm emredici mahiyette olup, mahkemeye takdir hakkı bırakmamaktadır. Dolayısıyla, açıklanan özel denetim raporu hakkında, kooperatife ve özel denetim talebinde bulunanlara, rapor hakkındaki değerlendirmelerinin ve ek sorularının bulunup bulunmadığının, mahkemece sorulması gerekir. Değerlendirmelerin alınması sonrasında, yönetim kurulu, özel denetim raporunu ve buna ilişkin değerlendirmeleri, toplanacak olan ilk genel kurula sunar. Her bir ortak, bu genel kurul toplantısını izleyen bir yıllık süre içinde, kooperatiften anılan özel denetim raporunun ve rapora ilişkin yönetim kurulunun görüşünün birer suretinin verilmesini isteyebilir.

5. Özel Denetim Giderleri

Özel denetim talebinin genel kurulca kabul edilmesi durumunda, özel denetçiye ilişkin giderler kooperatif tarafından karşılanır. Özel denetçinin, genel kurulun özel denetim talebini reddetmesi üzerine, mahkeme tarafından atanması durumunda ise, kooperatif tarafından ödenmesi gereken avans ve giderler, mahkemece belirlenir ve belirtilir. Hatta, özel hâl ve şartların haklı göstermesi hâlinde, bu giderler, kısmen veya tamamen istem sahiplerine yükletilebilir.

6. Özet Ve Sonuç

Kooperatif ortaklarından her biri, belirli olayların özel bir denetimle açıklığa kavuşturulmasını, gündemde yer almasa bile genel kuruldan isteyebilir. Genel kurulun bu talebi onaylaması durumunda, kooperatif yahut ortaklardan herhangi birisi, otuz gün içinde, kooperatif merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesinden bir özel denetçi atanmasını isteyebilir. Genel kurulun münferit ortaktan gelen özel denetim talebini reddetmesi hâlinde ise devreye azlık hakları girer ve dört ortaktan az olmamak üzere kooperatif ortaklarının en az onda biri, üç ay içinde kooperatif merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesinden özel denetçi atamasını isteyebilirler. Böylece, her iki durumda da, özel denetçi mahkeme tarafından atanır.

Mahkeme tarafından atanan özel denetçi, denetim görevinin sonunda mahkemeye ayrıntılı bir rapor verir. Raporun açıklanması üzerine, mahkeme, kooperatif ve istem sahiplerine, açıklanan rapor hakkında, değerlendirmeleri bildirme ve ek soru sorma imkânı tanır. Değerlendirmelerin alınması sonrasında, yönetim kurulu, özel denetim raporunu ve buna ilişkin değerlendirmeleri, toplanacak olan ilk genel kurula sunar. Ortaklardan her biri, bu genel kurul toplantısını izleyen bir yıllık süre içinde, kooperatiften özel denetim raporunun ve rapora ilişkin yönetim kurulunun görüşünün birer suretinin verilmesini isteyebilir. Fakat, özel denetim talebinde bulunacak ortakların, önceden bilgi alma ve inceleme haklarını kullanmış olmaları gerekir. Kooperatif ortaklarının bilgi alma ve inceleme haklarını nasıl kullanabilecekleri ise bir sonraki çalışmamızda ele alınacaktır.

Kaynakça

T.C. Yasalar (09.07.1956) 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu, Ankara: Resmi Gazete (9353 sayılı)

T.C. Yasalar (14.02.2011) 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, Ankara: Resmi Gazete (27846 sayılı)

Komisyon Raporu : Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu, Esas No:1/324, TBMM Tutanak Dergisi, Dönem:23, Yasama Yılı:2, S.Sayısı:96, Nr.112

KOOPERATİFLERDE GECİKME FAİZİ UYGULAMASI

Özdem SATICI TOPRAK*

I - Giriş

Kooperatifler müşterek bir amaç etrafında örgütlenmiş kişilerden oluşan topluluklardır. Toplumdaki sivil yapılanmanın tipik bir örneği olan bu kuruluşlar bu amaca ulaşmak için belirli bütçelerle faaliyette bulunurlar. Bu kurumları oluşturan ortakların kuruma yaptıkları mali katkılar hemen hemen kooperatiflerin temel finans kaynağını teşkil eder. Dolayısıyla, ortak ödemelerinin aksaması amaca ulaşmayı doğrudan zorlaştırıp kolaylaştırabilir. 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nda ortak ödemelerinin yerine getirilmemesi halinde ortaklardan gecikme faizi yahut gecikme cezası alınıp alınmayacağına ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiş; yasadaki bu eksiklik kooperatif örnek ana sözleşmeleri ile tamamlanmıştır.

II - Ortakların Geciken Ödentilerine Uygulanacak Yaptırımın Belirlenmesi

II.1. Aidatların Belirlenmesine Yönelik Düzenlemeler

Kooperatiflerin amacı, ticari işletmeler gibi gelir elde etmek değil, ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek veya geçimlerine ait ihtiyaçlarını sağlayıp korumaktır. Bu amaca ulaşmak için karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet yöntemleri kullanılır.¹ Bu kurumlarda her ortağın ortaklığa girişte en az bir ortaklık payı edinmesi şarttır. Halihazırda 100 TL'den ibaret olan bu tutar birçok kooperatifin amacına ulaşmada yetersiz kaldığından kooperatiflerde çoğunlukla olağan genel kurul toplantılarında ortaklardan yapılacak tahsilatların miktarı belirlenmekte ve bu gelirlerle amaca yönelik harcamalar yapılmaktadır. (**KK Md.19/1-2**)

Ortaklardan tahsil edilecek tutarların belirlenmesi genel kurulun yetkisinde olup, genel kurulun

***Ticaret Başmüfettişi, Ticaret Bakanlığı**

1) ŞİMŞEK, Edip, *Kooperatif Ortaklıklar*, Ankara 1981, s.16

KARINCA

11

bu yetkisinin yönetim kurulunca kullanılması cezai sorumluluk sebebidir.(**KK Md.42, 59/8**) 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nda ortakların mali yükümlülüklerinin belirlendiği genel kurul toplantılarında özel bir nisap aranmadığından bu tür kararlar için kooperatif ana sözleşmesinde aksine hüküm olmadığı takdirde ortakların yarıdan bir fazlasının oyu yeterli olacaktır.(**KK Md. 51/1**). Diğer yandan, genel kurul toplantılarının bağlayıcı olması için tüm ortakların genel kurula iştirak etmeleri şart olmayıp, alınan genel kurul kararları toplantıya katılan ve katılmayan tüm ortaklar için geçerlidir.

II.2. Gecikme Faizi Belirlenmesine Yönelik Düzenlemeler

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nda ve örnek ana sözleşmelerde, ortağın ödentilerini geciktirmesi halinde yönetim kurulunca yapılacak iki ihtarname ile ödemeye davet edilmesi ve bu ihtarlar rağmen ödeme yapmamamı halinde ortaklığının sona ermesi kabul edilmiştir.(**KK Md.27, 16/1**) Ancak, bu durum ortağın geciken aidatlarına faiz uygulanmasına engel teşkil etmemektedir. Uygulamada çoğunlukla ortaklıktan ihraç yoluna gidilmesinden önce ödentilerini geciktiren ortaklara faiz tahakkuk ettirilmekte ve ortağın uzun süre ödemede direnmesi üzerine ortaklıktan çıkarma işlemi yapılmaktadır

Faiz borcu, asıl alacaktan ayrı fakat ona bağlı bir yan edimdir. Faiz borçları asıl alacağın varlığına bağlıdır ve asıl alacak sona erdiğinde faiz borcu da sona erer (**TBK Md.131/1**) Türk Borçlar Kanunu'nda tanımlanmamış olmakla birlikte borçlunun borçlandığı edimi hukuka aykırı olarak geç yerine getirmesi ise borçlunun temerrüdü olarak tanımlanır.²

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nda geciken aidatlar için gecikme bedeli yahut benzer anlamda bir yaptırım uygulanıp uygulanmayacağı düzenlenmemiştir. Yargıtay kararlarına göre, aidat borçlarına faiz yürütülebilmesi için ana sözleşmede bu konuda bir hüküm bulunması ya da genel kurul kararı alınmış olması gerekmektedir.³

Ticaret Bakanlığı'nca tanzim edilen örnek ana sözleşmelerde, **ortaklardan tahsil edilecek gider taksiti miktarı ve ödeme şartları ile gecikme halinde uygulanacak esasları tespit etmek** yetkisinin genel kurula ait olduğu belirtilmek suretiyle ortakların geciken aidatlarına uygulanabilecek yaptırımdan söz edilmiştir.⁴

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nca düzenlenen konut yapı kooperatifi ana sözleşmelerinde ise **ortaklardan tahsil edilecek aidatların miktarı, ödeme tarihleri ve ödeme şartları ile gecikme halinde uygulanacak kanunların getirdiği yasal tavanı aşmayacak şekilde gecikme cezasını tespit etmek yetkisinin genel kurula ait olduğu** ve aidatların, aidatların ödeme tarihleri ve kanunların getirdiği yasal tavanı aşmayacak şekilde gecikme cezasının belirlenmesinin olağan genel kurul gündemi maddeleri arasında olması gerektiği ifade edilerek gecikme cezası kavramı ve bu oranın azami sınırı daha açık bir şekilde ifade edilmiştir.⁵

Kanımızca, kooperatif ana sözleşmesinde hüküm bulunmasa dahi genel kurul geciken aidatlar için faiz belirleme ve bu karara göre yönetim kurulu ortakların geciken aidatlarına faiz uygulama

2) BARLAS, Nami: *Para Borçlarının Ödenmesinde Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçları*, s. 15

3) Y.11. HD. E.1999/3468, K.1999/3936

4) <https://ticaret.gov.tr/data/5d41a0d313b87639ac9e013d/2aec6d11e3aa4fef344a0d8c14864ae.pdf>

5) https://webdosya.csb.gov.tr/db/sakarya/menu/konut-yapi-koop-ornek-anasozlesmesi_20190722103920.pdf

yetkisine sahiptir. Zira, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nda ortakların geciken ödentileri için uygulanacak yaptırımın belirlenmesi için ana sözleşmede hüküm bulunması şartı aranmamaktadır. Ödentilerini aksatan ortaklarla düzenli ödeyen ortaklar arasındaki eşitsizliğin giderilmesi, anılan yasanın temel ilkelerinden olan ortakların hak ve vecibelerde eşitliği ilkesinin gereğidir. **(KK Md.23)**

II.3. Gecikme Faizinin Oranı ve Sınırları

Kooperatiflerde geciken ödentilere uygulanacak faiz oranı ile ilgili özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Diğer yandan, ortaklardan alınacak gecikme faizini belirleme yetkisi genel kurulda olduğundan ve bu oranın belirlenmesine yönelik genel kurul kararı kooperatif ile ortaklar arasında yapılan bir sözleşme niteliği taşıdığından ortağın sözleşmedeki bedeli ödemede direnmesi temerrüt faizinin tahakkuk etmesine neden olacak ve bu noktada 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu hükümlerine başvurmak gerekecektir.

Anılan Kanun'a göre uygulanacak yıllık temerrüt faizi oranı, sözleşmede kararlaştırılmamışsa, faiz borcunun doğduğu tarihte yürürlükte olan mevzuat hükümlerine göre belirlenecek ve sözleşme ile kararlaştırılacak yıllık temerrüt faizi oranı, yıllık faiz oranının yüzde yüz fazlasını aşamayacaktır. **(TBK Md.120/1)**

Diğer yandan, 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine ilişkin Kanun'da bir miktar paranın ödenmesinde temerrüde düşen borçlunun sözleşmeyle aksi kararlaştırılmadıkça, geçmiş günler için yıllık % 12 oranına göre temerrüt faizi ödemeye mecbur olduğu, Cumhurbaşkanının bu oranı yüzde onuna kadar indirmeye veya bir katına kadar artırmaya yetkili olduğu ifade edilmiş ve **(mülga)** Bakanlar Kurulunca⁶ bu oran 01.01.2006 tarihinden geçerli olmak üzere yıllık % 9 olarak belirlenmiştir. **(KFTFİK Md.1,2)**

Dolayısıyla, kooperatif genel kurul toplantılarında ortaklardan tahsil edilecek gecikme zammı oranı serbestçe kararlaştırılabilecek; ancak bu oran yasal yıllık temerrüt faizi olan % 9'un yüzde yüzünü aşamayacağından azami yıllık % 18; aylık % 1,5 olarak belirlenebilecektir. Söz konusu sınırlamayı aşan tutarda gecikme faizi belirlenmesine yönelik genel kurul kararları ise hüküm ifade etmeyecektir. **(TBK Md.27/1)** Ticari olmayan işlerde faizin anaparaya eklenmesi suretiyle bulunan tutara yeniden faiz yürütülmesi şeklinde işletilen bileşik faiz yasaklandığından kooperatif ortaklarının geciken aidatlarına bileşik faiz uygulanması mümkün değildir. **(TBK m. 388/3)**.

II.4. Gecikme Faizi Oranının Değişmesi ve Tahakkuk Etmiş Faizlerin Affı

Kooperatiflerce belirlenen gecikme faizi yine genel kurul kararı ile değiştirilebilir. Bu değişiklik oranın artırılması yahut azaltılması şeklinde olabileceği gibi gecikme faizi alınmaması şeklinde de ortaya çıkabilir. Ancak, kooperatiflerde ortakların hak ve yükümlülükler bakımından eşit olmaları şart olduğundan gecikme faizi uygulamasının da bu eşitliğe uygun şekilde ortaklara yansıtılması gerekir. Bu bakımdan, bu tür genel kurul kararları yüksek oranda faiz ödemiş yahut ödemelerini düzenli olarak yerine getiren ortaklar, tarafından iptal amacıyla yargıya taşınabilecektir. **(KK Md.52)** Aynı şekilde, genel kurulun, tahakkuk etmiş ancak tahsil edilememiş gecikme faizlerinden vazgeçmesi de ortaklar arasındaki eşitliği bozacak nitelikte olduğundan bu gibi genel kurul kararları da iptale konu olabilecektir.

6) Bkz. Bakanlar Kurulunun 19/12/2005 tarih 2005 / 9831 sayılı kararı

II.5. Kısmi Ödemelerin Faize Mahsubu

Kooperatif ortaklarının yapacakları kısmi ödemelerin ne şekilde mahsup edileceği hususunda 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu ve örnek ana sözleşmelerde bir düzenleme bulunmamaktadır. Türk Borçlar Kanunu'na göre ise borçlu, faiz veya giderleri ödemede gecikmemiş ise, kısmen yaptığı ödemeyi ana borçtan düşebilecek ve aksine yapılan anlaşmalar geçersiz olacaktır. **(TBK Md.100/1)** Yargıtay tarafından verilen kararlar da bu yönde olup; 2017 yılında verilen bir kararda, kısmi ödemelerin öncelikle fer'i alacaklardan mahsup edileceği kuralının bulunduğu hükmedilmiştir. ⁷ Dolayısıyla, gecikme nedeniyle faiz tahakkuk etmiş aidatlar için ortağın yapacağı bir miktar ödeme öncelikle faizden düşülecek; faizden artan kısım varsa anaparaya mahsup edilecektir.

III - Sonuç

Kooperatif genel kurul toplantılarında, ortaklara yapılacak ödemeler ile ilgili olarak karar alınmasını takiben ortaklar ile kooperatif arasında bir borç/alacak ilişkisi doğar. Ortakların borçlu ve kooperatifin alacaklı olduğu bu ilişki bir nevi taraflar arasındaki sözleşme olan genel kurul kararına dayanır. Ortakların mali yükümlülükleri genel kurul toplantılarında belirlenir ve her ortak genel kurulda saptanan takvime göre ödentilerini yerine getirmekle mükelleftir. Söz konusu yükümlülüğün aksaması halinde ortaktan tahsil edilecek gecikme faizine de yine genel kurulca karar verilir. Ancak genel kurul bu yetkisini kullanırken yasal temerrüt faizine ilişkin sınırlamaları aşacak şekilde karar alamaz. Kooperatif ortaklarından geciken aidatları için gecikme faizi yahut gecikme cezası alınması ortaklar arasındaki eşitliğin bir gereği olup, aksi durum, ödentilerini düzenli yapan ortaklar aleyhine eşitsizlik doğurabileceğinden bu tür genel kurul kararlarının iptali istenebilir.

Kaynakça

1-T.C. Yasalar (1163 sayılı Kooperatifler Kanunu, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu, 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine ilişkin Kanun)

2-Kooperatif Örnek Ana sözleşmeleri (<https://ticaret.gov.tr/data>)

3-Nami BARLAS, Para Borçlarının Ödenmesinde Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçları, İstanbul, 1992

7) Y.8.HD. E. 2017/10340, K. 2017/4641, T. 30.3.2017

SAĞLIK SİSTEMLERİ VE TEORİLERİNE GENEL BİR BAKIŞ

Yeter DEMİR USLU*

1. Giriş

Bilinen en geniş kapsamlı sağlık tanımı; sakatlığın ya da hastalığın olmayışı değil bireylerin bedensel, ruhsal ve fiziksel olarak tam iyilik halidir. Bireyler yaşamlarını sağlıklı bir şekilde devam ettirmek amacıyla sağlık hizmetlerinden yararlanmak istemektedir. Bu sağlık hizmetlerinden yararlanabilmeleri için farklı şekilde sunulan sağlık sistemlerine ihtiyaç duyulmaktadır.

2. Sağlık Sistemi

Literatürde sağlık sistemi tanımlarına bakıldığında zaman ise birçok tanım ile karşılaşılmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) 2000 yılında yayınlanmış olan raporda sağlık sistemi; temel amacı sağlığı geliştirmek, yenilemek ve sürdürmek olan tüm aktiviteleri içerecek biçimde tanımlanmıştır (Uğurluoğlu & Çelik, 2005).

Böylelikle ülkeler toplumlarının sağlık ihtiyacını kaliteli, ulaşılabilecek en uygun maliyetle ve doğru zamanda sunmayı amaçlamakta ve toplumların sağlık seviyelerini iyileştirecek olan hizmetler sunmaktadır. (Tatar, 2011).

Sağlık sistemini oluşturan unsurlara bakacak olursak; kurumlar/ organizasyonlar, kurumlarda çalışan bireyler ve toplumun, çalışanların, ülke yönetiminin aldığı aksiyonlardan oluşur (Sungur, 2018).

Sistemin içerisinde bulunan ve birbirleri ile entegre olarak çalışan, bir zincirin halkalarından oluşan bu sağlık sistemi yapısı bakımından oldukça karmaşık sistemler arasında yer almaktadır (Burmaoğlu et al., 2016).

Bu karmaşık yapıyı en aza indirmek ve maksimum faydayı sağlamak için teknolojilerin

*Prof. Dr., İstanbul Medipol Üniversitesi Öğretim Üyesi

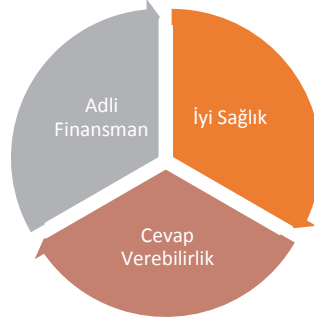

kullanılması ve iyi bir iletişim ağının kurulması gerektiği yapılan çalışmalarda dile getirilmektedir.

Ülkeler tarafından belirlenen sağlık sistemleri ile bireylerin sağlıklarını öncelikli olarak korunması daha sonra tedavi ve rehabilite edilmesi sağlık sistemi sağlayıcılarının planlanması gereken görevleri arasındadır. Sağlık sistemleri bu görevleri yerine getirmek için gerekli kaynakların bir araya getirildiği ve kullanıma sunulduğu bir sistemdir (*Okursoy, 2010*).

Bu sunum sırasındaki temel amaç bireylerin sağlık ihtiyaçlarını, finansal riski göz önünde bulundurarak bireylere hakkaniyetli ve kabul edilebilir kalitede bir hizmet sunmaktır.

Sağlık sistemlerinin temel amaçlarını üç madde de özetleyecek olursak; (*Tatar, n.d.*)

Sağlık sistemleri böylece; iyi sağlık ile topluma sunulan hizmette nüfusun sağlığını iyileştirmek, cevap verilebilirlik ile; toplumun ihtiyaç ve beklentilerine karşılık vermek, adli finansman ile ise belirsiz olan sağlık hizmet sunumunun maliyetlerine karşı topluma finansal koruma sağlamış olmayı amaçlamaktadır (*Uğurluoğlu & Çelik, 2005*).

Ülkelerin sağlık hizmetleri sunumundaki başarıları bu temeller üzerine kurularak çıktılardaki başarılar ile ölçülmeye çalışılmaktadır.

Her ülke farklı özelliklere sahip olduğu için benimsenen sağlık sistemlerinde de farklılıklar görülmektedir. Aynı zamanda birbirine benzer yapıda olan ülkelerin benimsedikleri sistemler ise doğal olarak yine benzer içeriklerden oluşabilmektedir (*Akkavak, 2018*).

Sağlık sisteminin sunumunda, harcamalarda kullanılan finansal çözümlerde, sunulan hizmetin devlet ya da özel sektör tarafından desteklenmesi sürecinde farklılıklar yada benzerlikler bulunmaktadır (*Daştan & Çetinkaya, 2015a*).

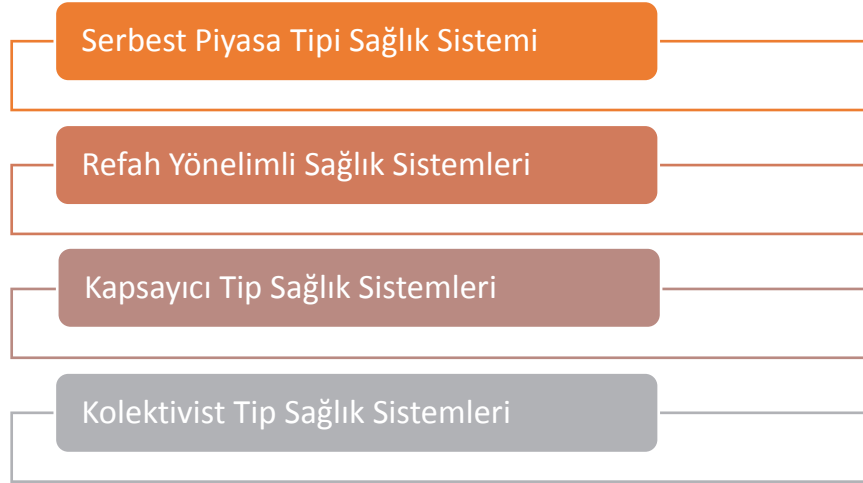
3. Sağlık Sistemleri Teorileri

Sağlık sistemleri; sağlık hizmetlerinin nasıl üretileceğini, topluma nasıl sunulacağını, nasıl finanse edileceği ve hizmetin bireylere ne şekilde ulaştırılacağını belirleyen düzenlemeler içermektedir. Karmaşık bir sistem olan ve ülkelerin ihtiyaçları ile şekillenebilir bir yapıda olmasından bahsedilen sağlık sisteminin sınıflandırabiliyor olması ve bu sayede karşılaştırmalar yapılması gerekmektedir. Sağlık sistemlerinin karmaşık yapıları nedeniyle sınıflandırmalar net olarak birbirinden ayıramamaktadır. Fakat çoğunlukla tercih edilen finansman yöntemine göre ayırım yapılabilmektedir (*Kumbasar, 2015*).

Sadece finansman yönteminden değil ihtiyaç ve beklentiler, sosyal ve kültürel hayat biçimleri ve benimsenen sağlık politikaları da sağlık sistem sınıflandırılmasına etki etmektedir (*Daştan & Çetinkaya, 2015b*).

Sağlık sistemi sınıflandırılması için literatüre bakıldığında birçok sınıflandırma şekli ile karşılaşmak mümkündür. Fakat ülkeler arasından benimsenen, literatürde en yaygın ve Dünya Sağlık Örgütü tarafından da kabul gören sınıflandırma; Roemer'in 1993 yılında yayınlamış olduğu sağlık sistemi sınıflandırmasıdır. (Mangır, 2011)

Roemer'in Sağlık Sistemi Sınıflandırması

Serbest Piyasa Tipi Sağlık Sistemi: Liberal bakış açısına sahip olan bu model, regülasyon politikaları (*devletin ekonomiye direkt olarak müdahale ettiği politikalarından birisi*) sayesinde rekabetçi ortam sağlamaktadır. Bu sistemde sağlık hizmetlerinin çoğunluğu piyasa koşullarına bırakılmıştır. Bu sistemin diğer bir adı Girişimci Sağlık Sistemidir. Modeli finansman açısından değerlendirildiğinde cepten ödeme veya isteğe bağlı sigorta ağırlıklı olarak tasarlanmıştır. Bununla birlikte devlet tarafından yapılan harcamalar vergiler aracılığıyla finanse edilmektedir. Sağlık hizmeti, özel girişimin sermaye hareketliliğine dayalı bir endüstri olarak değerlendirilmektedir (Çelebi & Cura, 2013).

Refah Yönelimli Sağlık Sistemi: Bu model sosyal sigortacılık anlayışına sahiptir. Sistem Bismarck Modeli olarak da adlandırılmaktadır. **Model;** işçilere yönelik olarak sosyal koruma sistemini benimsemiştir. Prim gelirlerine dayanmaktadır. Sistemden tüm vatandaşların dışında aktif işçi nüfusundan oluşmaktadır. Sağlık hizmetlerinin büyük çoğunluğunun devlet tarafından yerine getirildiği ve kamu harcamalarının önemli bir kısmının zorunlu sigorta fonlarından (*hastalık, kaza, yaşlılık, sakatlık sigortası vb.*) karşılandığı sistemde hem kamu hem de özel sektör bulunmakla birlikte özel sektörün payı kamu sektörüne göre az ve rolü de tamamlayıcı niteliktedir. (Mangır, 2011)

Kapsayıcı Tip Sağlık Sistemleri: Bu modelde sağlık hizmet sunumu ve finansmanı kamusal otoritenin elindedir ve sağlık harcamalarının büyük çoğunluğu genel vergilerden karşılanmaktadır. **Model;** Ulusal Sağlık Hizmetleri Sistemi (**NHS**) olarak da bilinmektedir. Nüfusun tamamı için tüm sağlık hizmetlerinin üretilmesi ve sunumunun devlet tarafından ücretsiz olarak verilmesi ilkesi bulunmaktadır. Bireylerin, ek bir sağlık vergisi ödeme zorunluluğu bulunmamaktadır. (Okursoy, 2010)

Kollektivist Tip Sağlık Sistemleri: Merkezîyetçiliğin en yoğun olduğu modeldir. Sovyet Sosyalist

Modeli adıyla da ifade edilmektedir. Koruyucu sağlık hizmetlerinin ön planda tutulduğu bir model örneğidir. Bireyler ödeme yapmakla yükümlü değildirler. Sistemin finansmanını merkezi ve yerel idarelerin bütçelerinde yer alan vergi gelirleri ile hastane ve poliklinik bütçesinden elde edilen gelirler oluşturmaktadır. (Çelebi & Cura, 2013)

4. Sağlık Sistemi Sınıflandırmasında Ülke Örnekleri

Serbest Piyasa Tipi Sağlık Sistemi	Refah Yönelimli Sağlık Sistemleri	Kapsayıcı Tip Sağlık Sistemleri	Kollektivist Tip Sağlık Sistemleri
<ul style="list-style-type: none">• Amerika• Brezilya• Endonezya• Almanya• Arjantin	<ul style="list-style-type: none">• Fransa• Güney Kore• Portekiz• Meksika• Türkiye• Yunanistan	<ul style="list-style-type: none">• Finlandiya• İngiltere• İspanya• İtalya• Norveç• Ukrayna	<ul style="list-style-type: none">• Küba

Sınıflandırmada benzerlik ve farklılık yönünden net olarak ayıramaz fakat finansal açıdan değerlendirme yapıldığında literatürde bu ülke örnekleri ile karşılaşılmaktadır.

5. Sonuç

Sağlık sistemlerinin sunumunda karşılan durumlar, ölçülmesi beklenen göstergeler göz önüne alındığında her ülkenin hem benzer hem birbirinden farklı altyapıya ihtiyaçları olduğu literatürde yapılan çalışmalar sonrası analiz edilmiştir.

Bu kapsamda sınıflandırmalar kullanılmaktadır. Belirli durumlarda sınıflandırmalarda durumları net olarak ayırmasa da en azından finansal açıdan, demografik açıdan ülkelerin ayrımını yapmaya yardımcı olmaktadır. Bu kapsamda doğru stratejilerin belirlenmesi ve sağlık sistemleri sunumunda kullanılması beklenmektedir.

Sağlık sistemleri ile sağlıkta eşitliği ve hakkaniyeti sağlamaya yönelik uygulamaların akılcı bir biçimde oluşturulması ve uluslararası karşılaştırmalar yoluyla her bir ülkenin sağlık sistemi performansının belirlenmesinin sağlanması beklenmektedir.

Kaynakça

Akkavak, T. (2018). Türkiye’de Sağlık Sisteminin Gelişimi: Sağlıkta Dönüşüm Programı.

Burmaoğlu, S., Kıdak, L. B., Sur, H., & Demir, H. (2016). Sistem Yaklaşımı ve Sağlık Alanında Sistem Dinamikleri Uygulamaları: Bibliyometrik Bir Analiz. Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi, 19(4), 443–463.

Çelebi, A. K., & Cura, S. (2013). Etkinlik Göstergeleri Açısından Sağlık Sistemleri: Karşılaştırmalı Bir Analiz. Maliye Dergisi, 164, 47–67.

Daştan, İ., & Çetinkaya, V. (2015a). OECD Ülkeleri ve Türkiye'nin Sağlık Sistemleri, Sağlık Harcamaları ve Sağlık Göstergeleri Karşılaştırması. Sosyal Güvenlik Dergisi, 5(1), 104–134.

Daştan, İ., & Çetinkaya, V. (2015b). OECD Ülkeleri ve Türkiye'nin Sağlık Sistemleri, Sağlık Harcamaları ve Sağlık Göstergeleri Karşılaştırması. SGD-Sosyal Güvenlik Dergisi, 5(1), 104–134.

Kumbasar, A. (2015). Sağlık Politikaları.

Mangır, M. (2011). Sağlık Politikaları ve Sağlık Sistemine Genel Bakış. https://www.tavsiyeeediyorum.com/makale_6725.htm Erişim tarihi: 27.10.2020

Okursoy, A. (2010). Türkiye'de Sağlık Sistemi Ve Kamu Hastanelerinin Performanslarının Değerlendirilmesi. In Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sungur, C. (2018). Sağlık Politikasına Sistemik Bir Yaklaşım.

Tatar, M. (n.d.). Sağlık Politikası ve Planlaması.

Tatar, M. (2011). Sağlık Hizmetlerinin Finansman Modelleri: Sosyal Sağlık Sigortasının Türkiye'de Gelişimi. Sosyal Güvenlik Dergisi, 1, 103–133.

Uğurluoğlu, Ö., & Çelik, Y. (2005). Sağlık Sistemleri Performans Ölçümü, Önemi ve Dünya Sağlık Örgütü Yaklaşımı. Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi, 8(1), 3–29.

SAYILI, U., Sayman, Ö. A., VEHİD, S., Köksal, S. S., & Erginöz, E. (2017). Türkiye ve OECD ülkelerinin sağlık göstergeleri ve sağlık harcamalarının karşılaştırılması. Online Türk Sağlık Bilimleri Dergisi, 2(3), 1-12.

BÜYÜME ve REKABETİN ANAHTARI; KOOPERATİF GİRİŞİMCİLİK

Vedat SADIOĞLU*

Giriş

Uluslararası Kooperatifler Birliği'ne (ICA) göre, kooperatifler dünyada yaklaşık 270 milyon kişiyi istihdam etmektedir. Dünyada 25 ülkenin en büyük 300 kooperatifinin yıllık cirosu yaklaşık 2,5 trilyon dolar civarındadır. Ayrıca gelişmekte olan ülkelerde kooperatifçilik bir fırsat olarak görülmektedir. Dünya ekonomisinde kooperatiflerin ağırlığı artarken Türkiye'de de kooperatifler ölçeklerini büyüterek, marklaşma yolunda adımlar atmaktadır.

Bu gelişmenin elbette bir çok nedeni vardır. Ancak en önemli nedenlerinden birisi, son yıllarda devletin kooperatifleşmeyi özendirici desteğidir. Türkiye'deki bakanlıklar adeta kümelenerek kooperatifleşmeyi teşvik edici önlemleri hızla almaktadırlar.

Ticaret Bakanlığı, Tarım ve Orman Bakanlığı, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın destekleriyle Türkiye genelinde kooperatifler kanalıyla kullanılan kredi miktarı, toplam 67 milyar liraya ulaşmıştır. Desteklenen esnaf sayısı ise 1,1 milyon kadardır.

Günümüzde Türkiye'de, bakanlıkların önderliğinde ve verdikleri destek sayesinde kooperatifleşme hamlesi artarak sürmektedir.

Bu çabayla faaliyetteki kooperatif sayısı 50 bine çıkmıştır. Kooperatifler, üretim ve ihracattaki paylarını artırırken, son 3 yılda kadın girişimcilerin kurduğu kooperatif sayısı da 111'e ulaşmıştır.

40 Sektör, 50 Bin Kooperatif

Devletin kooperatiflere verdiği destek ile eğitimden sağlığa, konuttan sigortacılığa, ulaşımdan tarımsal kalkınmaya, üretimden el sanatlarına, enerjiden kadın girişçiliğine kadar 40'a yakın sektörde yaklaşık 50 bin kooperatif faaliyet göstermektedir.

*Araştırmacı Yazar (vsadioglu1960@hotmail.com)

Ticaret Bakanlığı'nın görev alanı kapsamında ise toplamda yaklaşık 1,4 milyon ortağı olan 8 bin 750 kooperatif mevcuttur. Ayrıca kadın girişimcilere verilen ayrı bir destek ile son 3 yılda 26 bin 748 kişiye ulaşarak, 111 yeni kadın kooperatifinin kurulması sağlanmıştır. Bu sayının önümüzdeki zamanda giderek artması beklenmektedir.

Resim 1 : Kooperatifçilik, birlikte iş yapma, birlikte çalışma, kısaca iş birliğidir.

'500 Büyük Sanayi' Listesinde Yer Alan Kooperatifler

Türkiye'de sanayi alanında en büyük kuruluşların belirlendiği 2019 yılında, 'Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu' listesinde 5 kooperatif girişimi yer almıştır.

Hızla büyüyen ve rekabette güçlü hale gelen kooperatifler, kooperatifleşmede yeni girişimlere de umut ışığı olmaktadır. İşte, markalaşan ve büyüyen ve 'Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu' listesinde yer alan 5 kooperatif:

- ✓ Konya Şeker San. ve Tic. A.Ş. (Konya Pancar Ekicileri Kooperatifi):

49. sırada

- ✓ Kayseri Şeker Fabrikası A.Ş. (Kayseri Pancar Ekicileri Kooperatifi):

126. sırada

- ✓ Trakya Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifleri Birliği (Trakya Birlik): 137. sırada
- ✓ Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği Hissedar Gübre Fabrikaları T.A.Ş. (GÜBRETAŞ):

196. sırada

- ✓ Marmara Zeytin Tarım Satış Kooperatifleri Birliği (Marmara Birlik): 437. Sırada

Resim 2: İstanbul Sanayi Odası'nın 2019 yılı araştırmasında, 'Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu' listesine 5 kooperatif girişi girmiştir.

Turquality Kapsamında Yer Alan Kooperatifler

TURQUALITY; uluslararası markalaşma potansiyeli olan firmalarımızın, üretimlerinden pazarlamalarına, satışlarından satış sonrası hizmetlerine kadar bütün süreçleri kapsayacak şekilde yönetsel bilgi birikimi, kurumsallaşma ve gelişimlerini sağlayarak uluslararası pazarlarda kendi markalarıyla küresel bir oyuncu olabilmeleri ve söz konusu markalar aracılığıyla olumlu Türk malı imajının oluşturulması ve yerleştirilmesi amacıyla oluşturulmuş bir marka destek programıdır. 'TURQUALITY' programı 2006 yılından itibaren uygulanmıştır.

Resim 3: Uluslararası pazara açılan bir firmanın tek bir amacı vardır oda markanın varlığı ve uluslararası pazarda güven inşa etmektir. Ülkemizde de 2006 yılından itibaren 'Marka ve TUQUALITY Desteği' programı uygulanmaya başlanmıştır.

Ülkemizde 'Marka ve TUQUALITY Desteği' programında 2 kooperatif yer almıştır. Bunlar; Marmara Zeytin Tarım Satış Kooperatifleri Birliği (Marmara Birlik) ve Konya Şeker San. ve Tic. A.Ş. (Konya Pancar Ekicileri Kooperatifi)'dir. Bu iki kooperatif, programdan yararlanarak yurt dışında markalarını tanıtmaya olanağı buldular.

Resim 4: Türkiye'de 'Marka ve TUQUALITY Desteği' programında yer alan; Marmara Zeytin Tarım Satış Kooperatifleri Birliği (**Marmara Birlik**) ve Konya Şeker San. ve Tic. A.Ş. (*Konya Pancar Ekicileri Kooperatifi*), yurt dışında markalarını tanıtmaya olanağı ve fırsatı bulan 2 kooperatifimizdir.

İlgili Bakanlıklar Ve Destek Verdiği Kooperatifler

Ticaret Bakanlığı

- Bilimsel Araştırma ve Geliştirme Kooperatifi
- Çocuk Bakım Hizmetleri Kooperatifi
- Deniz Yük Taşıma Kooperatifi
- Deniz Yolcu Taşıma Kooperatifi
- Eğitim Kooperatifi
- Esnaf ve Sanatkârlar Kredi Kefalet Kooperatifi
- Fikri Mülkiyet Hakları ve Proje Danışmanlığı Kooperatifi
- Gayrimenkul İşletme Kooperatifi
- Hizmet Kooperatifi
- Hizmet ve Dayanışma Kooperatifi
- İşletme Kooperatifi
- Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi

- Kalkınma Kooperatifi
- Karayolu Yolcu Taşıma Kooperatifi
- Karayolu Yük Taşıma Kooperatifi
- Karşılıklı Sigorta Kooperatifi
- Küçük Sanat Kooperatifi
- Motorlu Taşıyıcılar Kooperatifi
- Pazarcılar İşletme Kooperatifi
- Sağlık Hizmetleri Kooperatifi
- Site İşletme Kooperatifi
- Tarım Satış Kooperatifi
- Taşıma ve İşletme Kooperatifi
- Tedarik ve Dağıtım Kooperatifi
- Temin ve Tevzi Kooperatifi
- Turizm Geliştirme Kooperatifi
- Tüketim Kooperatifi
- Üretim ve Pazarlama Kooperatifi
- Yaş Sebze Meyve Kooperatifi
- Yenilenebilir Enerji Üretim Kooperatifi

Tarım ve Orman Bakanlığı

- Pancar Ekicileri Kooperatifi
- Sulama Kooperatifi
- Su Ürünleri Kooperatifi
- Tarım Kredi Kooperatifi
- Tarımsal Kalkınma Kooperatifi

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı

- Konut Yapı Kooperatifi
- Küçük Sanayi Sitesi Yapı Kooperatifi
- Toplu İşyeri Yapı Kooperatifi

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

- Kadınların Kooperatifler Yoluyla Güçlendirilmesi Projesi

Resim 5: Ülkemizde 2020 yılı Ağustos ayında toplam 9 bin 496 şirket ve kooperatif kuruldu. Bu girişimlerin %38,17'si İstanbul'da, %9,8'i Ankara'da, %6,6'sı İzmir'de faaliyete geçti. Bu şirketlerin %1,52'sini kooperatifler oluşturdu. Ağustos 2020'de 144 kooperatif kuruldu. Bunların 71'i konut yapı, 25'i işletme, 15'i tarımsal kalkınma kooperatifi olarak iş başı yaptılar.

Sayılarla Dünyada Kooperatifçilik

- Kanada'da her üç kişiden birisi bir kooperatif üyesidir.
- Fransa'da kooperatifler 700 bin kişiye istihdam sağlamaktadır.
- Japonya'da çiftçilerin %91'i kooperatiflerde örgütlüdür.
- Kuveyt'teki perakende ticaretinin %80'i tüketim kooperatiflerinden oluşmaktadır.
- Bolivya'da ulusal birikimlerin dörtte biri kooperatifler tarafından yönetilmektedir.

Resim 6 : 1895 yılında kurulan The International Co-operative Alliance (ICA) (Uluslararası Kooperatifler Birliği (ICA)), günümüz itibarı ile 95 ülkede 284 kooperatif federasyonunu ve organizasyonunu temsil eden dünya çapındaki kooperatifler için en üst düzey örgüttür.

Sonuç

Kooperatifler, tüm ülkelerde mevcuttur ve dünya genelinde 1 milyardan fazla insana hizmet ettikleri tahmin edilmektedir. Birçok farklı biçimde ve tüm sektörlerde faaliyet göstermektedirler. Kooperatifler; ihtiyaç duydukları her yerde kurulabilmeleri avantajına sahip olmaları nedeniyle yoksulluğun azaltılmasında etkin bir araçlardır.

Ayrıca birçoğu, sosyal ve ekonomik destek sistemlerine, eğitim, sağlık, sigorta, kredi ve diğer gerekli hizmetlere erişim sağlamada önemli katkılarda bulunmaktadır. Kooperatifler, küresel ekonomik fabrikada önemli bir dişlidir. Ticaret hacimleri, gelişen ve gelişmekte olan ülkelerin garisafi yurtiçi milli hasıla rakamlarının %3-10'unu oluşturmaktadır.

Kooperatifçilik, sosyal bir sorunun çözümü için de tüm dünyada uygulanan etkin bir uygulamadır. Kooperatifçilik, ortak idealleri, amaçları ve kaygıları olan insanların birlikteliğini düzenleyen sistemin evrensel bir tarzıdır. Üstelik büyümeye ve rekabete açıktır. Özellikle ekonomik sorunlarını aşmış gelişmiş ülkelerde, kooperatifçilik çok yaygındır.

Kooperatifler, ürüne değer kazandırmayı amaçlar. Ayrıca, ekonomik yapılar olmanın ötesinde sosyal yönleri de ağırlıktadır. Kooperatif girişimcilik ise, küçük üreticilerin küçük girişimlerini birleştirerek, varolan büyük sermayenin karşısında yaşam bulmayı amaçlayan sistemleri yaratır. Bu itibarla Türkiye'de kooperatiflerin yükümlü olduğu sorumlulukları vardır. Bunun için de devletin desteğine daha fazla ihtiyaç duyarlar. Son zamanlarda bu desteklerdeki artış sevindiricidir.

Kaynakça

- Ticaret Gazetesi, İstanbul Ticaret Odası Yayını,Sayı:3130/16 Ekim 2020, İstanbul.
- <https://koopdestek.org.tr>(Erişim Tarihi:05.10.2020).
- <https://www.tarimkredi.org.tr>(Erişim Tarihi:08.10.2020).
- <https://www.ica.coop/istatistics>(Erişim Tarihi:26.10.2020).
- <https://ticaret.gov.tr/destekler/ihracat-destekleri/markalasma-ve-turquality-destegi>(Erişim Tarihi:26.10.2020).
- <http://www.iso500.org.tr>(Erişim Tarihi:26.10.2020).
- <https://www.capital.com.tr/listeler/capital-500>(Erişim Tarihi:28.10.2020).
- <https://girisimcikafasi.com/turquality-nedir>(Erişim Tarihi:28.10.2020).
- <https://www.konyapanca.com.tr>(Erişim Tarihi:28.10.2020).
- <https://www.marmarabirlik.com.tr>(Erişim Tarihi:28.10.2020).

DOĞAL AFETLER VE SOSYAL HİZMET

Gizem NUR SAĞLIK*

1. Giriş

Türk Dil Kurumu (TDK) Güncel Türkçe Sözlükte *“insan eliyle önlenemeyen sel, fırtına, deprem, dolu vb. felaketlerin her biri.”* ve Afet Ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı (AFAD) tarafından hazırlanan Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğünde *“Deprem, sel, heyelan, çığ, kuraklık, fırtına, dolu, hortum, kuraklık, göktaşı düşmesi vb. gibi oluşumu engellenemeyen jeolojik, meteorolojik, hidrolojik, klimatolojik, biyolojik ve kaynağı dünya dışında olan tehlikelerden kaynaklanan doğa olaylarının sonuçlarına verilen genel ad.”* şeklinde tanımlanan doğal afetler, insanlık tarihinde oldukça önemli bir yere sahiptir (TDK, 1932; AFAD, 2009) .

Genellikle öngörülemeyen şekillerde gerçekleşen ve farklı boyutlarda etkileri olan doğal afetler, çoğu zaman bireysel ve yerel etkilere sahip olmakla beraber, ulusal ve uluslararası etkiler de doğurabilmektedir.

Fiziksel etki alanı daha geniş olan doğal afetlerin sosyolojik, ekonomik ve psikolojik etkileri de göz ardı edilemeyecek derecede önem arz etmektedir. Bu kapsamda düşünüldüğünde, oldukça katmanlı etki alanlarına sahip olan doğal afetler henüz gerçekleşmeden, koruyucu ve önleyici tedbirlerin alınması ve meslek profesyonellerinin doğal afetler konusunda gerekli donanıma sahip olması gerekmektedir.

Etkileri gerçekleştiği an ile sınırlı kalmayan doğal afetlerin, meydana geldikten sonra da maddi ve manevi kayıplara yol açtığı bilinmektedir.

Doğal afetin meydana gelmesinden sonra ise ortaya çıkan yıkıcı etkilerin en aza indirgenmesi amacıyla, rehabilite edici mesleki müdahale uygulamaları yapılabilmesi toplumun, doğal afetle mücadele kuruluşlarının ve bu kuruluşlarda çalışan meslek elemanlarının bu konularda yetkin olması gerekmektedir (Artan ve Özkan, 2020, s.2; Altun, 2017, s.32-33).

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyal Hizmet ABD.
sagligizemnur@gmail.com

Doğal afetler gerçekleşmeden önceki ve doğal afetler gerçekleştikten sonraki bireysel ve toplumsal yıkıcı etkilerin en aza indirgenmesi konusunda yapılacak hazırlıklar, planlamalar ve müdahale yöntemlerinin uygulanması aşamasında pek çok meslek disiplini birlikte hareket etmektedir.

Doğal afetlerin olası sonuçları değerlendirildiğinde, yaşanan doğal afetlerin birçok insanı dezavantajlı konuma düşürebildiği ve bu konuma sürüklenen bireylerin destek alma ihtiyacının doğacağı sonucuna ulaşabilmek mümkündür.

Afetlere ilişkin koruyucu önleyici tedbirleri alınması, afet sonrasında bireylere doğru müdahale yöntemi uygulanması ve bireylerin var olan toplum kaynakları ile buluşturulması adına doğal afetler alanında etkin rol üstlenen meslek disiplinlerinden biri de sosyal hizmettir.

Sosyal hizmet meslek disiplini çalışanları, afet öncesi ve sonrasında mikro, mezzo ve makro düzeydeki etkilerin değerlendirilmesi ve bu noktada mesleki müdahale planları hazırlanması noktasında sorumluluklar üstlenmektedir (*Artan ve Özkan, 2020, s.1-4; Zastrow, 2010, s.91-130*).

Bu çalışmada, ilk olarak Türkiye’de doğal afet kavramından bahsedilerek konuya giriş yapılacak akabinde sosyal hizmetin doğal afetlerle ilişkisi ve sosyal hizmet uzmanlarının konuyla alakalı rollerinden ve mesleki müdahale planlarından bahsedilecektir.

2. Türkiye’de Doğal Afetler

Ülkemizin değişmez gerçeklerinden biri olan doğal afetler, insanlığın var oluşundan bu yana sosyolojik, ekonomik ve psikolojik pek çok yıkıcı etkiye neden olmuştur.

Coğrafik olarak ele alındığında genç oluşumlu ülkelerden kabul edilen ülkemiz, jeolojik ve doğal yapısı gereği büyük oranda doğal afet potansiyeline sahiptir.

Ülkemiz, coğrafik harita konumu neticesinde yüksek ve eğimli arazi yapısına sahiptir ve fay hatlarının yoğun olarak geçtiği alanlarda konumlanmıştır. Bahsi geçen faktörlerin etkisiyle Türkiye, doğal afetlerin yaşanma riskinin fazla olduğu bir konumda bulunmaktadır (*Yılmaz, 2012, s. 62-63*).

Türkiye’de başta depremler olmak üzere sırasıyla, heyelan, sel, çığ olarak sıralanmaktadır (*Kundak ve Kadioğlu, 2011, s.5; Akt Altun, 2018, s. 4*).

AFAD Afet Yönetimi Kapsamında 2019 Yılına Bakış ve Doğa Kaynaklı Olay İstatistikleri (2019) verilerine göre, doğal afetlerde meydana gelen can ve mal kayıplarının yaklaşık %60’ı depremler neticesinde meydana gelmiştir. Geçtiğimiz 2019 yılı içerisinde,

8 Ağustosta Denizli **-Bozkurt’ta meydana gelen 6.0 büyüklüğündeki deprem, 26 Eylül’de İstanbul- Silivri açıklarında meydana gelen 5.8’lik deprem ve 3 Mart’ta Denizli-** Acıpayam’da meydana gelen 5.5’lik depremler yılın en büyük depremleri olarak kayıtlara geçmiştir.

Türkiye’de en çok etkili olan doğal afet olan ve kayaç ve toprak malzemelerin eğim ve yağış etkisiyle aşağı doğru hareket etmesi şeklinde tanımlanan heyelan ise, ülkemizde daha çok Doğu Karadeniz ve Doğu Anadolu bölgelerinde meydana gelmektedir.

2019 yılı içerisinde toplam 245 adet heyelan/kaya düşmesi meydana geldiği kaydedilmiştir. Yine 2019 yılında, suların bulunduğu yerde yükselmesi ya da başka bir yerden taşınarak, kuru olan yüzeyleri kaplaması olayı olarak tanımlanan ve ülkemizde etkili olan doğal afetler sıralamasında üçüncü olarak yer alan 499 sel olayı kayıtlara geçmiştir. Kar kütlelerinin kaygan bir yüzey üzerinde

harekete geçmesi ve bu hareketin doğal ya da yapay unsurlarca engellenememesi sonucunda oluşan çığ ise **2019** yılında 10 kez gerçekleşmiştir (**AFAD, 2019**).

Yukarıda belirtilen verilere ek olarak **2019** yılı öncesindeki veriler ve içinde bulunduğumuz **2020** yılında meydana gelen doğal afetler de düşünüldüğünde, ülkemizin pek çok doğal afetin etkisi altında olduğu anlaşılmaktadır. Bahsi geçen doğal afetler toplumun işlevselliğini olumsuz etkileyen, can ve mal kayıplarına yol açan, ekonomik, ekolojik ve psikolojik açıdan yıkıcı etkiler oluşturan afetlerdir.

Bu noktadan hareketle, ülkemizin afet yönetimi konusunda etkili müdahale planları geliştirmesi ve uygulamasının önem arz ettiği düşünülmektedir. Afet yönetimi denildiğinde, doğal olmayan veya doğal unsurlardan kaynaklanan afetlere yönelik önceden tahminler yapılması, bu afetlere yönelik hazırlıklar yapılması ve mümkünse afetlerin engellenmesine yönelik çalışmalar yapılması akla gelmektedir.

Afetler sırasında, insanların ve toplum kaynaklarının koordinasyonu, kurumlar arasında işbirliğinin sağlanması, iletişim ve haberleşmenin de dahi olduğu bir genel süreç yönetimi önemli yere sahiptir (**Tuncay, 2004; Akt: Özçelik, 2020, s. 48-50**).

Doğal afetlerin oldukça yaygın olduğu ülkemizde, farklı meslek gruplarının doğal afetlere yönelik profesyonel çalışmalar yürütmeleri ve afetzedelere müdahalelerde bulunmaları ve bu sayede doğal afetlerden kaynaklı tüm kayıpların en aza indirgenebilmesi beklenmektedir (**Artan ve Özkan, 2020, s.3**).

3. Doğal Afetler Ve Sosyal Hizmet

Sosyal hizmet bireylerin, grupların, toplulukların ve toplumların sosyal işlevselliğini ve sosyal refahını arttırmayı, mevcut kapasiteleri yenilemeyi ve geliştirmeyi, sosyal politika oluşturulmasını ve geliştirilmesini amaçlayan, güçlendirme yaklaşımını temel alan etkili ve profesyonel bir meslek disiplindir (**Zastrow, 2010, s. 6; Artan ve Özkan, 2020, s.3**).

Afetlerin meydana geldiği coğrafyalarda bireyler, gruplar ve topluluklar hatta bazen tüm toplum yıkıcı etkiler ile karşılaşmaktadır.

Yaşanan doğal afetler sonrasında bireyler, ölüm ve kayıplar yaşayarak yas sürecine girebilir, fiziksel engeller ile karşılaşarak engelli hale gelebilir, işsiz ve/veya evsiz kalabilir.

Doğal afetler bireylerin, kendisi ve sosyal çevresi ile olan ilişkilerini sekteye uğratabilir ve bireylerin sosyal dengelerini kaybetmelerine yol açabilir.

İnsan etkisiyle ya da doğal etkilerle meydana gelen afetlerin birçok katmanda yıkıcı etkisi olduğu ve afetzedeleri dezavantaj grubu bireyler haline getirebildiği düşünüldüğünde sosyal hizmet meslek çalışanlarının afetler alanında da aktif bir rol üstlenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Tarihsel süreç çerçevesinde incelendiğinde sosyal çalışmacılar, doğal afetler sonrasında afetzedelere psikososyal destek sağlanması ve afetzedelerin toplumsal kaynaklara ulaştırılması konusunda mesleki müdahalelerde bulunarak afetlerin yıkıcı etkilerinin en aza indirgenmesi konusunda çalışmalar yürütmüştür (**Artan ve Özkan, 2020, s.4; Özçelik, 2020, s.47-53**).

Bu kapsamda sosyal çalışmacıların doğal afet öncesinde, doğal afet sırasında ve doğal afet sonrasında gerçekleştirebilecekleri mesleki çalışmalara, sosyal çalışmacıların afetler konusundaki rollerine ve işlevlerine değinilecektir.

Doğal afet ve acil durumlarda sosyal çalışmacıların hedefleri, dezavantajlı konuma düşen grupların toplum kaynakları ile buluşmasını sağlamak, oluşan psikolojik sorunların bireyler üzerindeki etkilerini en aza indirmek, mevcut toplumsal kaynakları erişilebilir hale getirmek için çalışmalar yürütmek ve değişen mikro, mezo ve makro sistemleri insanların refah düzeylerini geliştirmek üzere mesleki çalışmalar yürütmek şeklindedir (**Aydın, 2010, s.76-77**).

Sosyal çalışmacıların afet öncesindeki rolleri ve görevleri, olası afet durumlarına ilişkin toplumun bilgilendirilmesi, ülkede afet yönetimine yönelik hizmet veren sivil toplum kuruluşlarının maksimum kapasite ile çalışabilmesi için makro düzeyde çalışmalar yürütmek, afet ile ilgili çalışmalar yürüten kurum ve kuruluşların risk yönetimi konusunda bilinçlendirilmesine yönelik eğitimler düzenlemek, sosyal hizmet kurum ve kuruluşlarının afet öncesinde değerlendirme, zarar azaltma, planlama ve hazırlık sürecine aktif katılım sağlayabilmesi için savunuculuk yapmak olarak tanımlanabilir.

Kısacası sosyal çalışmacıların, afet öncesinde mikro, mezo ve makro düzeyde eğitici ve önleyici çalışmalarda aktif rol alması, bahsi geçen çalışmalarda liderlik pozisyonunda olmasının etkili olacağı düşünülmektedir.

Doğal afetler anında sosyal çalışmacıların rolleri ve görevleri ise, afetzedelerin tespit edilmesini kolaylaştırıcı köprüler kurmak, bireylerin toplumsal kaynaklar ile buluşturulması için çalışmalar yürütmek, afet mağduru bireylerin temel ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olmak, durumu aciliyet arz eden bireylerle ilgili koruma ve barınma tedbiri gibi tedbirlerin alınmasını sağlamak, oluşan travmatik durumlarda psikososyal destek sağlamak ve kriz yönetimi müdahalesinde bulunmak şeklinde sıralanabilir.

Sosyal çalışmacıların afet öncesinde ve afet sonrasında yürüteceği mesleki çalışmalar, afet sonrasında oluşabilecek riskli durumların analiz edilmesi ve afete yönelik afet sonrası müdahalelerin yol haritasının belirlenmesine yardımcı olmaktadır.

Sosyal çalışmacıların afet sonrasında yürüteceği çalışmalar sosyal kalkınmanın sağlanması adına toplum örgütlenmesini sağlamak, afet sonrasında oluşan yıkıcı etkilerin en aza indirilmesi için bireylerin ve toplumun bilinçlenmesini sağlamak, gerek duyulması halinde afetten etkilenen bireylere psikososyal destek sağlamak ve mesleki müdahale planı oluşturmak, bireylerin sosyal çevrelerinin dağılmasını önlemek, afete yönelik hizmet politikalarının geliştirilmesi ve kaynakların artırılmasına yönelik çalışmalar yürütmek şeklinde mikro, mezo ve makro boyuttaki rol ve görevler olarak sıralanabilir (**Artan ve Özkan, 2020, s.3-6; Alakara Özcan, 2018, s.80-82**).

Konuyla alakalı literatür incelendiğinde, sosyal çalışmacıların doğal afetlere ilişkin tüm süreçlerde etkin roller üstlenebilecek yetkide ve beceride olduğu görülmüştür. Sosyal çalışmacıların doğal afetlere ilişkin tüm süreçlerde etkin bir şekilde rol almasının, afet yönetimi konusunda topluma fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

4. Sonuç

Jeolojik özellikleri bakımından incelendiğinde doğal afetlerin görülme riskinin fazla olduğu Türkiye’de, 2019 yılında daha önceki bölümlerde bahsedildiği üzere pek çok sayıda doğal afet kayıt altına alınmıştır. Doğal afet denildiğinde verdiği hasar bakımından akla ilk olarak fiziksel (maddi) hasarlar gelmektedir. Ancak yapılan araştırmalar ve literatür taraması göstermektedir ki, doğal afetlerin verdiği hasarlar sadece fiziksel hasardan ibaret değildir.

Doğal afetlerin toplumun yapısını zedeleyen, ekonomik ve psikolojik etkileri de bulunmaktadır, dolayısıyla ülkemizin gerçeği olan doğal afetler birçok katmanda yıkıcı etkilere sahiptir. Afetlerin yoğun olarak görüldüğü ülkemizde, afetlerin yıkıcı etkileri de gözetilerek, afet öncesinde,

afet sırasında ve afet sonrasında mesleki planlamalar yapılması ve mesleki müdahaleler gerçekleştirilmesi büyük derecede önem arz etmektedir.

Afet öncesi, afet sırası ve afet sonrası olmak üzere tüm afet süreci çalışmalarının, multidisipliner şekilde yürütülmesi bireylerin, toplulukların ve toplumların yıkıcı etkilerden en az etki ile kurtulmasına yardımcı olmaktadır.

Sosyal çalışmacılar, afet öncesinde eğitici- öğretici rolü kapsamında bireylerin ve toplumun bilinçlendirilmesine, afette mücadele kuruluşlarının yol haritalarının belirlenmesinde; afet sırasında afet mağdurlarına yönelik acil tedbirlerin alınmasında, afetzedelerin toplum kaynakları ile buluşturulmasında, afetzedelere psikososyal destek sağlanarak travmatik etkilerin azaltılmasında; afet sonrasında ise makro düzeyde çalışmalar yaparak toplumun bilinçlenmesinde, afette mücadele kurum ve kuruluşların geliştirilmesine yönelik politikalar geliştirilmesinde aktif rol alabilmektedir.

Afet yönetimi sırasında yürütülen multidisipliner çalışmalarda mikro, mezo ve makro düzeyde müdahaleler yapmak üzere eğitim almış, yetki alanı oldukça geniş olan ve toplumun refahını sağlamak üzere tüm boyutlarda çalışmalar yürüten profesyonel meslek elemanı olan sosyal çalışmacıların, sahada aktif olarak rol üstlenmesine olanak sağlanmasının süreci kolaylaştıracağı düşünülmektedir.

5. Kaynakça

- Alakara Özcan, G. (2018). Afetlerde Psikososyal Destek Hizmetlerinin AFAD'da çalışan Sosyal Çalışmacılar Tarafından Değerlendirilmesi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Altun, F. (2017). Uluslararası Kuruluşların Afetlere Yönelik Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Faaliyetlerinin İncelenmesi. *Journal of Social Work*, 1(1), ss. 32-54.
- Altun, F. (2018). Afetlerin Ekonomik ve Sosyal Etkileri: Türkiye Örneği Üzerinden Bir Değerlendirme. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 2(1), ss.1-15.
- Artan, T., Özkan, A.O. (2020). Afetler ve Sosyal Hizmet. *Journal of ADEM*, 1(1), ss. 47-54.
- Aydın, E. (2010). Dünyada Sosyal Hizmet Uygulama Alanları I. E. Puruççuoğlu (Ed.). *Dünyada Sosyal Hizmet Uygulamaları*. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, İstanbul.
- Özçelik, E. (2020). Afetlerde Sosyal Hizmetler. *Afet ve Risk Dergisi*, 3(1), ss. 46-55.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), (2009). <https://www.afad.gov.tr/> (Erişim tarihi: 05.11.2020).
- T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). (2019). Afet Yönetimi Kapsamında 2019 Yılına Bakış ve Doğa Kaynaklı Olay İstatistikleri. <https://www.afad.gov.tr/> (Erişim tarihi: 05.11.2020).
- Türk Dil Kurumu (TDK), (1932). <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 05.11.2020).
- Yılmaz, A. (2012). Türkiye'de Afetlerde Karşılaşılan Sorunlar. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(1), ss.61-81.
- Zastrow, C. (2010). *Sosyal Hizmete Giriş*. (Çev. Ed. Çiftçi, D.B.). Nika Yayınevi, Ankara.

ANTROPOSENTRİK VE EKOSENTRİK ÇEVRE YAKLAŞIMLARININ TÜKETİCİ TUTUMU AÇISINDAN ÖNEMİ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9289-5432>

Selen BİTKİN*

Giriş

Önemli bir mücadelenin içerisinde olduğumuz şu günlerde farklı ölçülerde hepimizin sorumlu olduğu böylesine ölümcül bir felaket **COVID-19**'un dünyanın en kalabalık ülkesi ve son yıllarda küresel sanayide önemli bir aktör haline gelen Çin'de çıkması kabul edilir bir gerçektir. Bu salgın başta insan sağlığı olmak üzere toplumu, eğitimi, ekonomiyi, bilimi, dini, devleti, siyaseti adeta tüm doğayı değiştirmiştir.

Sanayileşmeden ve iklimsel bozulmalardan kaynaklı değişimlerin boyutu doğada hızlı bir şekilde görülmektedir. Artan tahribatın görülen bir diğer boyutu da başta yaşam alanlarımız olmak üzere hayatımızı ciddi anlamda sınırlamasıdır. Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda gerek birey gerek toplum olarak gelecekle ilgili endişeler artmaktadır. Yaşamsal olarak verilen bu mücadele firmaları ve araştırmacıları çevresel duyarlılığın ön planda olduğu çalışmalar yapmaya zorlamıştır. Küreselleşen bir çağın en önemli ayağını oluşturan tüketiciler ise çevreye karşı geliştirdiği tutum noktasında ayrılmaktadır ve nihayetinde bu ayrışma davranışlarına yansımaktadır.

İnsan nüfusunun hızla ve kontrolsüz artışı üretim, tüketim ve özel mülkiyet anlayışındaki alışkanlıklardan doğarak bugün insanların yüzleştiği problemlerin çoğunun kaynağını oluşturmaktadır (*Ayvalı, 1989: 40*).

Eylemlere ve düşüncelere yön veren yalnızca insanın baş göstermesi, yani antroposentrizm etik anlayışının merkezinde yer almaktadır (*Özsoy ve Çini, 2020: 29*).

Dolayısıyla bu virüsün tam bir antroposen yani insan çağı virüsü olduğunu belirtilebilir. Bu çalışmada antroposentrizm ve ekosentrizm yaklaşımları açıklanıp tüketicilerin tutumları açısından önemi vurgulanmak amaçlanmıştır.

*Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Bölümü Yüksek Lisans Mezunlu, singcn.blogspot.com@gmail.com

Çevre ve İnsan İlişkisi

Değişen iklim koşulları, endüstri ve sanayinin gelişmesi ile beraber kirlenen hava, su ve toprak bugün çevre kavramından çok sık bahsetmemize neden olmuştur (*Bülbül, 2013: 7*).

Özellikle sanayi devriminden sonra bilinçsiz tüketim ve bilinçsiz kullanım alışkanlıklarının artması sonucu çevre hızlı bir şekilde bozulmuştur.

Dünya kamuoyunda kabul edilen bu gerçek; kâr olgusuna dayanan kapitalist kalkınma modeli ve bu sistemle yarışa giren reel sosyalist deneyimin kalkınma paradigmaları birbirinden farklı birçok çevresel sorun yaratmıştır (*Torunoğlu vd., 2013: 7*)

İnsan ise bilinciyle doğayı yok eden ve zarar veren en büyük etken olarak belirtilmiştir. Bu soruna çözüm odaklı yaklaşan “çevre etiği” kavramı da uygulamalı bir alanı olarak karşımıza çıkmaktadır (*Ağbuğa, 2016: 27*).

Çevre bilinci konusunda çevre bilgisi, çevreye yönelik tutumlar ve çevreye yararlı davranışların bir arada sergilenmesi amaçlanmaktadır. Çevre bilincine sahip olan bir birey, çevreye yararlı davranışlar sergileyen, çevreye verilen zararlara karşı sessiz kalmayan ve insan merkezli bir anlayışla yani kendi çıkarları doğrultusunda bencilce bir tutum sergilemeyen kişidir (*Kılıç ve Girgin, 2019: 39*).

Dünya'nın varoluşu nasıl ki bir düzen içinde ve sistemli bir şekilde zamanla oluştuysa bu düzeni de yine sistemli bir şekilde yürüten doğa kanunu vardır. İnsan bu kanun hem yararlanıcısı hem de yürütücüsü konumundadır.

İnsanın doğaya yaklaşımı ekonomik temelli olup bir çıkar çerçevesinde yürütülmektedir. Bu çıkar derecesi ise insanın doğa ile ilişkisinde antroposentrizm ve ekosentrizm yaklaşımlarının oluşmasını sağlamıştır (*Kortenkamp ve Moore, 2001: 262*).

İnsan Merkezci (Antroposentrik) Yaklaşım

Antroposentrik terimi ilk kez 1860'larda Darwin'in evrim teorisi tartışmalarından doğmuş ve insanların evrenin merkezi fikrini temsil etmek için ortaya çıkmıştır (*Campbell, 1983'den alıntılan Kortenkamp ve Moore, 2001: 262*).

Tarihçesi uzun yıllara dayanan antroposentrik yaklaşım etiği Yunanca “anthropos” kelimesinden türemiş insanı merkeze alan, bitki, hayvan ve cansız nesnelere insan için olduğunu ve herhangi bir değeri olmadığını adeta insanın doğanın efendisi olma görüşüne dayanmaktadır (*Şahin vd., 2017: 53*).

Antroposentrik yaklaşım insandaki bencillik duygusundan doğmaktadır. Bunun en önemli sebeplerinden biri kendini çevreye karşı daha üstün görmesidir. Bu durum aynı zamanda insanın çevre sorunlarına ve çevrenin sürdürülebilirliğine dair geliştirilen öneri ve fikirlere karşı kapalı olmasını da beraberinde getirmektedir (*Şahin vd., 2017: 63*).

Bu anlayışta doğayı korumak elbette gereklidir fakat insana ekonomik, ekolojik ve estetik faydası olacağından dolayı gereklidir. Yani doğaya müdahale etmenin insana faydası varsa, doğaya müdahale edilmelidir anlayışı hakimdir (*Ağbuğa, 2016: 41*).

İnsan merkezli yaklaşımında dikkat çeken bir diğer unsur, insana ve diğer canlılara bakış açısına

dikkat edildiğinde, bilim ve teknolojiye yaşanan gelişmelerin insana ve diğer canlılara mutlak anlamda fayda getirmedeği görülmemiştir (*Mahmutoğlu, 2009: 99*).

İnsanı merkez alan ve diğer çevre unsurlarının insan için o var olduğu fikrine dayanan insan merkezci etik anlayış, tam anlamıyla çevreciliği yansıtmadığı için büyük eleştirilere maruz kalmıştır. Hatta çevre sorunlarının artmasının altında yatan neden; insanoğlunun kendisini efendi, çevreyi de malı gibi görmesidir (*Kayaer, 2013: 65*).

Çevre Merkezci (Ekosentrik) Yaklaşım

Ekosentrik düşünce ise ilk kez 1913'te Amerikalı biyokimyacı Lawrence Henderson tarafından "**biyosantrik**" teriminden gelen evrenin yaşamın yaratıcısı olduğu fikrini temsil etmek için kullanmıştır (*Campbell, 1983*). Bu terim, 1970' lerde ekologlar tarafından tüm yaşamın içsel değere sahip olduğu şeklinde belirtmişlerdir. Yani doğanın insana faydasının yanında doğanın içsel değeri ahlaki açıdan da önemli olduğunu ifade etmektedir (*Kortenkamp ve. Moore, 2001: 262*).

Antroposentrizm ile karşıt bir görüş barındıran ekosentrizm doğal çevrenin yok olmasını, canlı türlerinin soylarının tükenmesini, suların ve toprağın kirlenmesini, doğal dönüşümün dışında tamamen bir mahrumiyet söz konusu olması ve bunun ekonomik açıdan bir gelir sağlamayacağından kabul etmez. Mesela, bir dağın maden aramak için kazılması sadece görsel olarak manzara bozulduğu için yanlış bulunmamaktadır. O dağda yaşayan hayvanlar yuvasız kalacağı için, ağaçlar kesildiği için, toprakta yaşayan mikroorganizmalar yok olacağı için karşı çıkar (*Çini, 2019: 93*).

Dolayısıyla onlara göre gerçekleşecek bir olayın estetik açısından olumlu duygular uyandırıp uyandırmamasından ziyade o olayın canlı, cansız tüm doğaya bir fayda sağlamayacağı gibi zarar getiriyorsa karşı çıkmaktadır.

Ekosentrik yaklaşımda, bütünsel bir bakış açısını benimseyen, ekosistem üyelerinin eşit hakları olduğuna inanılır. İnsanların kendi çıkarlarını bir kenara bırakıp doğayı korumak ve bu bağlamda eylemlerde bulunmalıdır çünkü çevre, pek çok bitki ve hayvanın yaşam alanıdır. Doğal kaynakların tüketicisi olan insan bu yaşam alanını sadece kendi çıkarlarına göre kullanma alışkanlığından vazgeçip ağaçlandırma alanlarını çoğaltması, yağmur sularını tutmak ve sulak arazileri canlandırması eylemlerini savunmuşlardır (*Şahin vd., 2017: 53*).

Görüldüğü üzere ekosentrik yaklaşımda da antroposentrik yaklaşımda da çevre bilinci ve çevreyi koruyuculuk hakimdir ancak birisi yarar temeline diğeri de çevrenin korunmasına dayanır (*Erten, 2007: 69*).

Ekosentrik görüş antroposentrik görüşe kıyasla; ekosentrik görüşte değer verilen olgulara daha kapsamlı bir etik durumu temsil ettiği ifade edilmektedir (*Mahmutoğlu, 2009: 98*).

Antroposentrik ve Ekosentrik Tüketici Tutumları

Modern yapının güçlü yanını oluşturan tutum, bireylerin zamanla ve düzenli öğrenme süreci sonunda düşünce, duygu ve davranışları bir ilişki içerisinde oluşan ve kişiye özgü davranışların şekillenmesi olarak ifade edilmektedir (*Kılıç ve Girgin, 2019: 40*).

Çevre bilincini anlamlandırabilmek için öncelikle bahsetmemiz gereken bir kavram olan etik tüketici; tüketim davranışları sırasında etik yaklaşımları benimseyen, satın alma süreçlerini şekillendiren,

etik ürünleri tüketme eğilimi gösteren bireylerdir. Bu kişileri, tüketimin içeriği ve niteliği konusunda hassas olan ve tüketimlerini sadeleştirmeye çalışan bireyler olarak da tanımlanmaktadır. Söz

konusu arzu edilen toplum yapısına ulaşmak için öncelikle tüketim yapısında değişime gidilmesi, ekolojik pazarlama faaliyetlerine ağırlık verilmesi ve etik tüketici sayısının artırılması büyük bir önem arz etmektedir (**Erciş ve Türk, 2016: 3**).

Bugün baktığımızda çevresel sorunların baş göstermesi tüketimin bilinçsiz bir şekilde gerçekleştirilmesinden kaynaklanmaktadır. Çevre sorunlarına karşı katkılar sağlayacak bu konu (*çevreye zarar vermeyen*) yeşil ürün kavramıdır (**Çabuk vd., 2008: 85**).

Yeşil ürün; çevreyi kirliletmeyen, doğal kaynakları daha az tüketen, hatta geri kazanılabilen veya korunabilen üründür. Bir ürünün yeşil olup olmadığına çevreye ve insan sağlığına zarar verip vermemesi açısından bakmak başta olmak üzere ürünün tüketicilerin istek ve ihtiyaçlarını tatmin etmesi, enerji ve doğal kaynakların sürekliliğini sağlaması ve koruması, açısından dikkate almak gerekmektedir (**Duru ve Şua, 2013: 128**).

Ekosentrik tüketici tutumları aşırı ve gereksiz yani lüks tüketime karşıdır. Yeşil tüketicilik, yeşil politika çevreye saygılı üretim ve tüketimin teşvik edilmesi hedefi vardır. Yeşil tüketici öncelikle mal ve hizmetin gereksinim olup olmadığını sorgular, çeşitli mal ve hizmetlerden çevreye en az zararlı olanını tercih eder. Yeşil tüketiciliğin temeli alternatifleri değerlendirerek doğal olanın kullanılmasıdır (**Kayaer, 2013: 68**).

Böyle kişiler bitki ve hayvanlarla insanları aynı değerde görebilir. Ekosentrik düşünce merkezli bir birey, atıkların geri kazanılmasında veya geri dönüşümünde, su ve enerjinin verimli kullanılmasında çevrenin korunmasını ön planda tutar. Zorunluluk halleri dışında çevrenin korunmasını göz önünde tutarak özel taşıtını kullanma yerine toplu taşıt araçlarını tercih eder (**Erten, 2007 : 69**).

Çevre merkezli anlayışında ki bir başka bakış açısı ve çevreye karşı duyarlılığın artırılması adına değerlerin öğretilmesi, küçük yaşlardan itibaren tüketici eğitimi müfredata girmesi, kamusal ve yaygın eğitim aracılığıyla tüm tüketicilere benimsetilmesi ve etik tutum ve davranışların şekillenmesi için bireylerin eğitimine gerek duyulmuştur (**Bener ve Babaoğlu, 2008: 8**).

Ve yapılan çalışmalardan da anlaşıldığı üzere antroposentrik ve ekosentrik tutumların oluşmasında büyük bir görev öğretmenlere düşmektedir (**Saka ve Sürmeli, 2013; Bozdemir ve Faiz, 2018;**

Gülay ve Öznacar, 2010).

Böylece artan eğitim düzeyi ile sosyal sorunlara karşı artan duyarlılık ile ekolojik davranışlar uyumlu bir şekilde hareket edecektir (**Laroche vd., 2001: 505**).

Araştırma konusu olan bir diğer konu da tüketicilerin demografik, psikolojik ve davranışsal profilleri incelendiğinde ekosentrik tüketicilerin çevre dostu ürünler için daha fazla ücret ödemeyi göze aldıklarıdır. Laroche vd. (**2001: 511**), kadınların, evlilerin ve çocuk sahibi olanların ilave ücret ödemeye daha sıcak baktıklarını ortaya koymuştur. Çevresel duyarlılığın üst düzeyde potansiyel turist kitlesinin ise çevre konusundaki hassasiyetinin diğer tüketicilere nazaran daha fazla olduğu yeşil otelde kalmak için ilave maliyetlere katlanabilmektedir (**Aymankuy vd., 2016 : 321**).

Sonuç

Tüketimin temel çekici unsuru hiç kuşkusuz çevredir. Baktığımızda insan çevrenin içerisindeki dengeye ayak uydurup yaşamını sürdüren bir canlıdır, fakat bu dengeye ayak uydurduğu gibi bazı durumlarda bu dengeyi bozabilen de bir canlıdır. Çevre ile doğa içerisindeki uyumu insanların tutum ve davranışları şekillendirmektedir. İşte bu noktada insan ve çevre ilişkisinde, bozulan durumlara karşı insanları önemli ve gerekli önlemler almaya itmiştir. Çevrenin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması tüketim açısından geleceğine yatırım yapılması anlamına gelmektedir.

Uygulamada pazarlama planlaması yapılırken, yeşil pazarlama stratejilerinde tüm işletmelerinin gelecekte yeşil pazarlama çabalarında belirli hususlara dikkat etmesi ve pazarlama iletişimine bu çabaları da dikkate alarak yol alması gerekmektedir. Çevre dostu uygulamaların çevreci tüketiciler için bir tercih unsuru olduğu, çevre dostu uygulamalar geliştiren işletmelerinin bunu bir rekabet aracı olarak kullanarak pazardaki paylarını artırabileceği öngörülmektedir.

Bireylerin çevreye karşı geliştirdiği disiplini iyi bir şekilde analiz etmesi bireyi ekosentrik tutumlarını da pozitif yönde etkilemektedir. Eğitimin bireyin hayatındaki yeri tartışmasız önemli ve gereklidir. Dolayısıyla bireylerin çevre etiği konusunda aldıkları eğitim edindikleri her bilginin de ekosentrik tutumlarının artmasında, antroposentrik tutumlarının da giderek azalmasında rol oynamaktadır. Bireylerin ekosentrik tutumlarının artırmak, antroposentrik tutumlarının azaltılmak için çevre sorunlarına analitik yaklaşımlarını sağlamak gerekmektedir. Analitik düşünme eğilimlerini geliştirmek için ise geleneksel öğretim metotları yerine aktif öğrenme (*beyin fırtınası, probleme dayalı öğrenme, soru-cevap, gezi-gözlem, gösterip yaptırma, proje temelli öğretim vb.*) metotları uygulanabilir (**Şahin vd., 2017: 62-63**).

Kaynakça

Ağbuğa, F., (2016), Çevre Sorunlarına Etik Bir Yaklaşım: Felsefi Bir Sorgulama, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

Aymankuy, Y., Polat, E., Buzlukçu, C., Aymankuy, Ş., (2016), Çevresel Tutumların Satın Alma Davranışları Üzerindeki Etkisi: Potansiyel Yerli Turistler Üzerinde Bir Araştırma, Akademik Bakış Dergisi, 58, 310-326.

Ayvalı A., (1989), Genel Olarak Metropolitan Yönetimler ve Yerel Yönetimlerini Çevre Konusuna Sosyo-Ekonomik Yaklaşımları, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Bayram Ş., Kazoğlu, İ. H., Gerdan, E., (2017), Çevreye Yönelik Ekosentrik, Antroposentrik

Ve Antipatik Tutumlar: Turizm Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma, International West Asia Congress of Tourism (Iwact'17) The Book Of Full-Text (P. 50-66).

Bener, Ö., Babaoğlu, M., (2008), Sürdürülebilir Tüketim Davranışı ve Çevre Bilinci Oluşturmada Bir Araç Olarak Tüketici Eğitimi, Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi, 5(1), 1-10.

Bozdemir, H., Faiz, M., (2018), Öğretmen Adaylarının Çevreye Yönelik Ekosentrik, Antroposentrik ve Antipatik Tutumları, Sakarya University Journal of Education, 8(1), 61-75.

Çabuk, S., Nakıboğlu, A. G. B., Keleş, C., (2008), Tüketicilerin Yeşil Ürün Satın Alma Davranışlarının Sosyo Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17(1), 85-102.

Çini, P., (2019), Antroposentrik Küresel Çevre Politikaları Ve Çevre Koruma Yaklaşımlarının Ekosentrik Görüş Çerçevesinde Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, İzmir.

Duru, M. N., Şua. E., (2013), Yeşil Pazarlama ve Tüketicilerin Çevre Dostu Ürünleri Kullanma Eğilimleri, Düzce Üniversitesi Ormancılık Dergisi, 9(2), 126-136.

Erciş, A., Türk B., (2016), Etik Çerçevesinde Tüketim, Tüketici ve Çevre: Ekolojik Okuryazarlığın Moderatör Rolü, Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 20 (2), 1-24.

Erten, S., (2007), Ekosentrik, Antroposentrik Ve Çevreye Yönelik Antipatik Tutum Ölçeğinin Türkçeye Uyarlama Çalışması. Eurasian Journal Of Educational Research, 28, 67-74.

Gülay, H., Öznacar, M. D., (2010), Okul Öncesi Dönem Çocukları İçin Çevre Eğitimi Etkinlikleri, Pegem Akademi Yayınları, Ankara.

Kayaer, M., (2013), Çevre ve Etik Yaklaşımlar. Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 1(2).

Kılıç, Ç., Girgin, S., (2019). 2-ÇDM (İki Faktörlü Çevresel Değerler Modeli) Tutum Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması, Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi, 6 (1), 38-56.

Kortenkamp, K. V., Moore, F. C., (2001), Ecocentrism and Anthropocentrism: Moral Reasoning About Ecological Commons Dilemmas, Journal of Environmental Psychology, 21, 261-272.

Laroche, M., Bergeron, J., & Barbaro-Forleo, G., (2001), Targeting Consumers Who Are Willing to Pay More for Environmentally Friendly Products, Journal of Consumer Marketing, 18(6), 503-520.

Mahmutoğlu, A., (2009), Kırsal Alanda Çevre Sorunlarına Etik Yaklaşım: Kırsal Çevre Etiği, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Özsoy, N. K., Çini, P., (2020), Antroposentrik Küresel Çevre Politikalarının Ekosentrik Çevre Etiği Görüşü Çerçevesinde Değerlendirilmesi, Alternatif Politika, 12 (1), 20-49.

Saka, M., Surmeli, H., (2013), Developing a Scale for Environmental Ethics Approaches, A Study Of Validity and Reliability, Innovation and Challenges in Education, 14 (3A), 1443-1452.

Şahin, B., Kazoğlu, İ. H., Gerdan, E., (2017), Çevreye Yönelik Ekosentrik, Antroposentrik ve Antipatik Tutumlar: Turizm Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma, In International West Asia Congress Of Tourism (Iwact'17) The Book Of Full-Text (P. 50).

Torunoğlu E., Koparal S., Ün Tezcan Ü., Göncü S., (2013), Çevre Sorunları ve Politikaları, Açıköğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir.

İŞLETMELERDE YÖNETİM VE YÖNETİMİN FONKSİYONLARI

Merve ŞENER*

1. Giriş

İşletmelerin en önemli amaçlarının arasında sürdürülebilirlik ve karlılık gösterilmektedir. Ancak bu hedeflerin gerçekleştirilmesi için bir amaç doğrultusunda doğru bir organize olmak, doğru planlamalar yapmak ve bunları uygulamak ve kontrol etmek gerekmektedir.

Tüm bunlar işletme için doğru yönetim tekniklerinin seçilmesiyle mümkün olmaktadır. Yönetim belirli bir amaç doğrultusunda başkalarına iş gördürme olarak tanımlanmaktadır (**Genç, 2019, s. 18**). Yönetim faaliyetinin en doğru şekilde gerçekleştirilebilmesi için bir dizi fonksiyonların izlenmesi gerekmektedir. Bunlar planlama, örgütleme, yöneltme, koordinasyon ve kontroldür (**Dinçer ve Fidan, 2015**).

Planlama yönetimin en önemli fonksiyonu olarak ilk sırada yer almaktadır. İşletme amacının belirlenmesi ve doğrultuda gerekli planlamaların yapılması bu aşamada yer almaktadır. Sonrasında ise örgütleme fonksiyonu yer almaktadır. Örgütleme işletmenin belirlemiş olduğu amaca en uygun şekilde işletme düzeninin ve yapısının oluşturulmasını ifade etmektedir. Üçüncü sırada yöneltme yer almaktadır. Yöneltme tüm örgütün planlanan amaca ve hedeflere yoğunlaştırılması olarak tanımlanmaktadır. Bir diğer yönetim fonksiyonu ise koordinasyondur. Koordinasyon amaca uygun planlamaların uygulanmasını ve bunun için birimler arası uyumun sağlanmasını ifade etmektedir. Son yönetim fonksiyonu olan kontrol ise tüm bu faaliyetlerin sonucunda ortaya çıkan durumun kontrolünün sağlanmasıdır. Bu aşamada planlamayla başlayan yönetim sürecinin düzgün şekilde ilerleyip ilerlemediğinin raporlanması ve değerlendirilmesi yapılmaktadır (**Efil, 2015**).

Bu çalışma yönetim kavramının tanımı, bu kavramın gelişimi ve yönetimin fonksiyonları konularını

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İşletme Programı, merve_senerr@hotmail.com

içermektedir. Bu çalışmanın yönetim kavramının daha iyi anlaşılması ve yönetim faaliyetlerinin daha iyi şekilde yürütülmesi için takip edilmesi gereken adımların anlaşılması konularında katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. Yönetim

Yönetim insanlığın var oluşuyla ortaya çıkan bir kavram olarak ifade edilmektedir. İnsanlığın var olduğundan itibaren bir kişinin tek başına ihtiyaçlarını gidermesi mümkün olmamıştır.

Yine insanların toplu bir şekilde yaşamaları, birlikte avlanmaları, barınma ve giyinme gibi ihtiyaçların toplu şekilde giderilmesi bunun en büyük kanıtı niteliğindedir.

Bu karmaşıklık içindeki faaliyetlerin bir düzen içinde yürütülmesi gerekmektedir ve bu da yönetim faaliyetinin önemini ortaya koymaktadır (**Genç, 2019, s. 35**).

Yönetim, birden fazla kişinin ortak bir hedef ve amaç doğrultusunda birlikte ve organize olmuş şekilde hareket etmesi olarak belirtilmektedir (**Dinçer ve Fidan, 2013, s. 36**).

Başka bir kaynakta yönetim başkaları aracılığıyla bir işin yapılması olarak ifade edilmektedir. Yönetimin bu tanımı kabul edildiğinde yüzyıllar boyunca yapılan ibadet yerleri, yollar, savaşlar bir kişinin yönetiminde birden fazla kişinin aracılığıyla yapılmıştır (**Aktaş ve Karğın, 2018, s. 89**).

İlgili alanyazında yönetimin tarihçesi incelendiğinde dört yönetim düşüncesi olduğu görülmektedir.

Bunlar (**Efil, 2015, s. 50**):

- a) **Klasik Yönetim**
- b) **Neo-Klasik Yönetim**
- c) **Modern Yönetim**
- d) **Neo-Modern Yönetim**

a) Klasik Yönetim: Klasik yönetim düşüncesi daha önceden belirlenmiş hedef, amaç ve kurallar doğrultusunda örgütün deyim yerindeyse bir makine gibi işletilmesi varsayımına dayanmaktadır. Bu düşünce modelinde insan unsuru haricindeki faktörler üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Makine ve teçhizat gibi unsurların düzenlenmesine öncelik verilmektedir. Yine bu düşünce rasyonelliği temel almaktadır ve kapalı sistem anlayışını benimsemektedir.

Bu düşünce Taylor'un "**Bilimsel Yönetim**", Fayol'un "**Yönetim Süreci**" ve Weber'in "**Bürokrasi Modeli**" gibi üç modelden oluşmaktadır (**Dinçer ve Fidan, 2015, s. 116**).

Bilimsel Yönetim, boşa harcanan zaman ve emeğin ortadan kaldırılmasını ve işlerin kolay ve çabuk şekilde yapılabilmesi için gerekli olan düzenlemeleri ifade etmektedir. İşin en hızlı biçimde ve en uygun şekilde yapılabilmesi gerektiğini savunan bu yaklaşım aynı zamanda işçilerle işbirliği yapılması gerektiğini belirtmektedir.

Yönetim Süreci yaklaşımı, işlerin küçük parçalara ayrılmasından çok işletmenin yönetimine odaklanmaktadır. Bu yaklaşımın temelini yönetim ve yönetim faaliyetinin süreci oluşturmaktadır.

Fayol yönetim sürecinin planlama, örgütleme, yöneltme, koordinasyon ve kontrol gibi unsurları içerdiğini ifade etmektedir.

Bürokrasi Modeli, işletmelerin belirli gruplara ulaşip büyüdükten sonra örgütte bir yapı

oluşturulmasını ifade etmektedir.

Bu modele göre kişiler uzman oldukları alanlarda çalıştırılmalı ve yöneticiler de uzmanlıklarına göre göreve getirilmelidirler (**Topaloğlu ve Koç, 2017, s. 72-84**).

b) Neo-Klasik Yönetim: Bu yönetim düşüncesi Klasik Yönetim yaklaşımın göz ardı ettiği insan unsuru üzerine yoğunlaşmaktadır. Klasik yaklaşımın temelinde yer alan örgüt ve örgüt yapısını yerini Neo-Klasik yaklaşımda insan unsuru almıştır.

Neo-Klasik Yönetim anlayışının temelini **“İnsan İlişkileri Yaklaşımı”** teorisi oluşturmaktadır. İnsan İlişkileri Yaklaşımı, örgütte yer alan kişiler arasındaki ilişkilerin örgüt üzerindeki etkisinin araştırılması ile ortaya çıkmıştır.

Bu kapsamda yapılan **“Hawthorne Araştırmaları”** örgütteki çalışma ortamı, ışıklandırma gibi fiziksel ve ikramiye gibi ekonomik unsurların kişinin verimliliğinde herhangi bir artış ya da azalışa sebep olmadığını ortaya koyarken, çalışanların iş arkadaşlarıyla olan ilişkilerinin verimlilikleri üzerinde etkili olduğunu belirtmektedir (**Koç ve Topaloğlu, 2012, s. 64-65**).

c) Modern Yönetim: Bu yönetim yaklaşımının temeli **“Sistem Yaklaşımı”** ve **“Durumsallık Yaklaşımı’na”** dayanmaktadır.

Daha önceki yönetim yaklaşımlarında işletmelerin kapalı sistem olarak kabul edilmelerinin aksine modern yönetim yaklaşımında işletmeler yakın ve uzak çevresiyle etkileşim halinde olmayı ifade eden açık sistem olarak kabul edilmektedir (**Kara ve Çavuş, 2014, s. 475**).

Sistem yaklaşımı, olguları bir bütün olarak incelemeyi temel alan bir yaklaşım olarak ifade edilmektedir (**Yetim, 1996, s. 59**).

Sistem yaklaşımı açık ve kapalı sistem olarak ikiye ayrılmaktadır. Çevresiyle sürekli iletişim halinde olan, değişim ve gelişimleri takip edip bunlara uyum sağlayan örgütler açık sistem, çevresiyle etkileşim halinde olmayan ve yeniliklere uyum sağlamayan örgütler ise kapalı sistem olarak ifade edilmektedir.

Durumsallık yaklaşımı, işletme için her durumda geçerli tek bir yapı yoktur ilkesine dayanmaktadır. Bu tanıma göre işletme için her durumda geçerli tek bir yönetim, üretim şekli yoktur tüm bunlar karşılaşılan durumlara göre farklılık gösterebilmektedir (**Koçel, 2020, s. 298**).

d) Neo-Modern Yönetim: Bu yönetim anlayışı personel yatırım olarak görülmektedir. Yine bu anlayış esnek ve yalın üretimi benimseyen, feedback almayı önemseyen, takım çalışmasını savunan, bölümler arası geçiş esnekliğini benimseyen bir anlayış olarak belirtilmektedir (**Mutlu, 2019, s. 24-25**).

Bu yönetim yaklaşımında **“Toplam Kalite Yönetimi”** ve **“Öğrenen Örgütler Kuramı”** temel olarak alınmaktadır.

Toplam Kalite Yönetimi, çalışanların tamamının kaliteden sorumlu olduğu insanı temel alan, hatayı önlemeyi ve personelin tamamının katılımını önemseyen, müşteri ve çalışan memnuniyetini esas alan bir anlayış olarak belirtilmektedir (**Küçük, 2016, s. 70**).

Öğrenen Örgütler Kuramını ise Peter Senge (**2011, s. 21**), öğrenen örgütleri kişilerin gerçekten arzu ettikleri sonuçlara ulaşmaları için kapasitelerini devamlı olarak geliştirdikleri, yeni ve kapsamlı düşünce kalıplarının beslendiği ve kişilerin sürekli olarak birlikte bütünü görmeyi öğrendikleri organizasyonlar olarak tanımlamaktadır.

2.1. Yönetim Düzeyleri

Örgütlerde yönetim faaliyetleri üç düzeyde yürütülmektedir. Bu yönetim düzeyleri (*Dinçer ve Fidan, 2013, s. 47*):

- ◆ **Stratejik (Tepe) Yönetim,**
- ◆ **Fonksiyonel (Orta Kademe) Yönetim,**
- ◆ **Program (Alt Kademe) Yönetimi.**

Stratejik (Tepe) Yönetim: Örgüt ve dış çevre arasındaki ilişkilerin organize edilmesini sağlayan yönetim düzeyidir. Bu düzeyde yönetimde ilk önce örgütün kendi yetenek ve durumlarının bilinmesi ve buna uygun politikaların belirlenmesi gerçekleşmektedir.

Daha sonra belirlenen bu politikaların tüm örgüt düzeyinde benimsenmesi ve uygulanması gerçekleşmektedir. Son olarak ise denetim ve değerlendirme gerçekleşmektedir (*Dinçer ve Fidan, 2013, s. 45*).

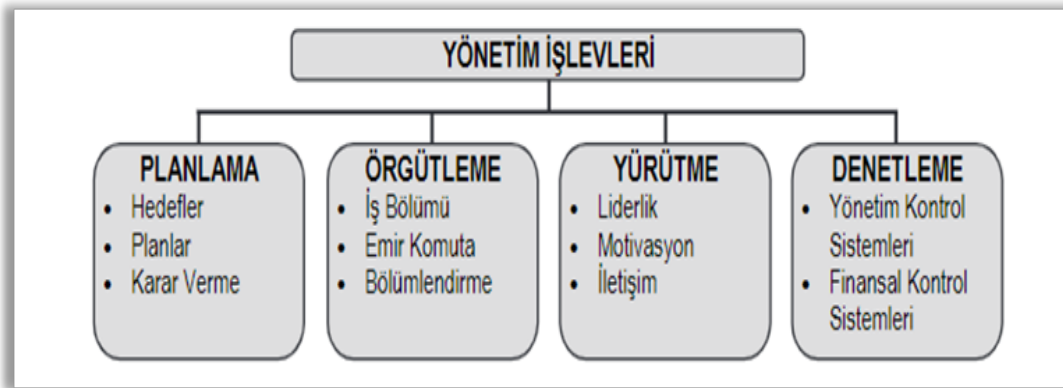
Fonksiyonel (Orta Kademe) Yönetim: Bu yönetim düzeyinde yöneticiler plan geliştirmekte ve bu planları uygulamaktadırlar. Bunla birlikte uygulamaya konulan bu planları incelemek ve kontrol etmek ve mali yapılarını üstlerine bildirmekte bu yönetim düzeyinde gerçekleşmektedir (*serdarsamur.com/yonetsel-duzeyler, Erişim Tarihi: 28.09.2020*).

Program (Alt Kademe) Yönetim: Bu yönetim kademesi haftalık veya üç haftalık kararların planlandığı, uygulamaya koyulduğu ve kontrol edildiği bir süreci ifade etmektedir (*Dinçer ve Fidan, 2013, s. 47*).

2.2. Yönetimin Fonksiyonları

Fayol'un 1916 yılında yayımladığı "*Genel ve Endüstriyel Yönetim*" kitabında yönetimin beş fonksiyonun bulunduğu belirtilmektedir (*Aktaş ve Karğın, 2018, s. 91-92*).

Bu fonksiyonlar **Şekil 1.**'de detaylı olarak incelenmektedir.

Şekil 1. Yönetimin Fonksiyonları

Kaynak: (Tutar, 2015, s. 205)

2.2.1. Planlama

Yönetimin en temel fonksiyonu olan planlama işletmede bir hedefin gerçekleştirilebilmesi için neleri ne zaman, nasıl ve ne şekilde yapacağını önceden detaylı olarak belirlenmesi olarak tanımlanmaktadır (*Aydın, 2018, s. 36*).

Yönetimin en önemli fonksiyonu olarak belirtilen planlama fonksiyonu belirli bir üzen ve zaman içinde gerçekleşen bir olaydır.

Bu fonksiyon örgütlerin bilgi sağlama eylemlerini de ifade etmektedir. Bu aşamada işletmenin hedefleri ve amaçları belirlenir ve bunlara uygun olarak stratejik bir yol belirlenir ve bu yola ilişkin taktikler ve bilgiler toplanır (*Tutar, 2015, s. 206*).

Örgütler planlamalarını yaparken belirli bir süreci takip etmek durumundadır. Bu süreçler (*Dinçer ve Fidan, 2015, s. 257*):

- ▶ İşletmenin hedef ve başarı ölçülerinin belirlenmesi,
- ▶ Hedeflere ulaşabilmek için tahminlerin belirlenmesi,
- ▶ Seçeneklerin karşılaştırılması,
- ▶ Seçeneklerden örgüt için en uygun olanının seçilmesi.

Yönetimin ilk fonksiyonu olan planlamanın örgüt için bazı yararlarının olduğu bilinmektedir. Bu yararlar (*Şimşek ve Çelik, 2018, s. 32*):

- Örgütün boşa çaba ve zaman harcamasını minimuma indirir,
- Örgüt yöneticilerinin amaca odaklanmasını sağlar,
- Örgüt faaliyetlerin entegresini sağlar,
- Örgüt kaynaklarının kullanımlarını kontrol ve takibini sağlar,
- Esnek örgüt yapılarının oluşumuna zemin hazırlar,
- Daha rasyonel yöntemlerin oluşturulmasına olanak sağlar,
- Kontrolde kullanılacak belirli ölçütlerin belirlenmesini sağlar,
- Aktif planlar yöneticilerin ve çalışanların daha rahat çalışmasına yardımcı olur.

2.2.2. Örgütlenme

Yönetimin ikinci fonksiyonu olan örgütlenme, tepe yönetimin belirlediği örgüt amaçlarına hangi kaynaklarla, ekipmanlarla ve kimlerle ulaşılacağını belirlenmesidir. Örgütlerin yapılarının oluşturulması, yetki sınıflarının belirlenmesi, bölümlerin oluşturulması ve kişilere verilecek olan yetkilerin belirlenmesi süreçlerini kapsamaktadır (*Aktaş ve Karğın, 2018, s. 96*).

Bu fonksiyonun gerçekleştirilebilmesi için bazı aşamaların takip edilmesi gerekmektedir. Bu aşamalar (*Dinçer ve Fidan, 2015, s. 268-269*):

- İşletmedeki faaliyetlerin belirlenmesi ve kümelenmesi,

- İşletme faaliyetlerine uygun iş gören seçilmesi,
- Faaliyetlerin gerçekleştirilmesi için mekân, yöntem ve ekipmanların belirlenmesi.

Bu aşamada hedeflerin açık ve anlaşılır şekilde belirlenmesi, işletme kademelerinin en doğru şekilde oluşturulması, aşamaların tamamına iş görenlerin katılımının sağlanması ve açık bir sistem oluşturulması önemlidir (*Tutar, 2015, s. 2010*).

2.2.3. Yöneltilme

Yönetimin üçüncü fonksiyonu olan yöneltilme, planlamanın ve örgütlemenin ardından işletmeyi faaliyete geçirmek olarak tanımlanmaktadır.

İşletmede alınan kararların anlamlı olması için faaliyete geçirilmesi gerekmektedir. Bu da bu fonksiyon sayesinde gerçekleşmektedir. Bu fonksiyon iş görenlerin işletme amacına ulaşılabilmesi için katkıda bulunmalarını sağlar.

Yöneltilmenin en önemli amacı işletme kaynaklarının, işletme amaçları doğrultusunda en etkili şekilde kullanılması olarak ifade edilmektedir (*Genç, 2019, s. 86-87*).

Örgütteki yöneltilme süreci yöneticilerin iş görenin becerisine uygun şekilde kadrolandırılmasını ve buna uygun şekilde görevlendirilmesini kapsamaktadır.

Bunu takiben astların görevlerini en verimli şekilde yerine getirebilmelerini sağlayacak sürekli eğitimin verilmesi bu sürecin ikinci adımını oluşturmaktadır.

Üçüncü ve son süreç ise iş görenin motive edilmesini ifade etmektedir. Özetle bu fonksiyon yöneticinin tüm personeli işletmenin amacı doğrultusunda çalışmaya teşvik etmesi olarak tanımlanabilir (*Dinçer ve Fidan, 2013, s. 176*).

2.2.4. Koordinasyon

Yönetimin dördüncü fonksiyonu olan koordinasyon, örgütün planlarının faaliyete geçirilmesi, iş görenin ve örgütün organizasyonunun yapılması ve iş görenin motivasyonunun sağlanması için bölümler arası koordinasyonun sağlanması olarak ifade edilmektedir (*Aktaş ve Kargın, 2018, s. 97*).

Örgütte koordinasyon faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinde bazı yararlar ortaya çıkmaktadır. Bu yararlar (*Dinçer ve Fidan, 2013, s. 293*):

- Yeni fikirler geliştirilmesine olanak sağlar,
- İleri seviyede maddi manevi anlaşma sağlar,
- İşletmenin mevcut amaçları planları ve ilkeleri herkes tarafından aynı şekilde anlaşılır,
- Faaliyetlerin düzenli şekilde yapılması çalışma motivasyonunu artırır,
- İşletme planları daha iyi şekilde faaliyete geçirilir.

2.2.5. Kontrol

Yönetimin beşinci ve son fonksiyonu kontrol, yönetim sürecinin en başında gerçekleşen planlama fonksiyonunda planlananlar ile işletmede gerçekleşen faaliyetlerin uyumlu olup olmadığının denetlenmesi olarak tanımlanmaktadır (**Genç, 2019, s. 98**).

Kontrol sürecinde işletme faaliyetleri gerçekleştirilirken uyulacak standartların oluşturulması ve bunlara uyulup uyulmadığının belirlenmesi, eğer bu standartlardan sapma varsa tespit edilmesi ve bunların nedenlerinin araştırılması ve düzeltilmesi gibi adımlar izlenmektedir (**Aktaş ve Karğın, 2018, s. 97**).

Kontrolün bazı özellikleri vardır. Bu özellikler (**Dinçer ve Fidan, 2015, s. 301**):

- İşletmenin planlarına ve hedeflerine dayanmalıdır,
- İşletme faaliyetinin gereklerini duyurmalıdır,
- Görüşlerinde katı olmamalıdır,
- Örgütlemeye elverişli olmalıdır,
- Geleceğe yönelik olmalıdır,
- Yansız olmalıdır,
- Düzeltici önlemleri almayı sağlamalıdır,
- Kapsama özelliği olmalıdır,
- Sürekli incelenmelidir,
- Herkes tarafından anlaşılmalıdır.

3. Sonuç

İnsanlığın var oluşundan itibaren farkında olmadan yaşamda yer alan yönetim kavramı bugün işletmeler için en önemli konuların başında gelmektedir.

Örgütler varlıklarını sürdürebilmek ve hedeflerine ulaşabilmek için yönetim faaliyetlerini etkin bir şekilde gerçekleştirmek durumundadır.

Yönetim uygulamalarının değişen zaman ve gelişen dünya ile birlikte farklılaştığı görülmektedir.

Bu farklılaşma işletmelerin değişim, gelişim ve rekabete karşı varlıklarını koruyabilmelerinin ve sürdürebilmelerinin temelini oluşturmaktadır.

Yönetim beş fonksiyonunun olduğu belirtilmektedir.

Bu fonksiyonlar planlama, örgütleme, yöneltme, koordinasyon ve kontroldür. Planlama yönetimin en genel ve önemli fonksiyonudur. İyi bir yönetim için planlamanın eksiksiz ve doğru bir şekilde yapılması zorunludur.

Planlama düzgün bir şekilde yapılmadığında diğer dört fonksiyonun gerçekleştirilmesi de zor ve anlamsız olacaktır. Bu beş fonksiyonun tamamı işletmenin hedeflerine uygun şekilde

gerçekleştirilmelidir. Bu kriterler sağlandığında işletmelerin yönetim faaliyetlerinin daha verimli olacağı düşünülmekte ve ifade edilmektedir.

Kaynakça

- Aktaş, H. ve Karğın, M. (2018). İşletme Yönetimi. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Aydın, A. H. (2018). Yönetim Bilişimi. Ankara: Seçkin.
- Dinçer, Ö. ve Fidan, Y. (2013). İşletme Yönetimine Giriş. İstanbul: Alfa.
- Dinçer, Ö. ve Fidan, Y. (2015). İşletme Yönetimi. İstanbul: Alfa.
- Efil, İ. (2015). İşletmelerde Yönetim ve Organizasyon. Bursa: Dora.
- Genç, N. (2019). Meslek Yüksekokulları İçin Yönetim ve Organizasyon. Ankara: Seçkin.
- Kara, E. ve Çavuş, M. F. (2014). Turizmde Modern Yönetim Uygulamaları. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2(1), 473-485.
- Koç, H. ve Topaloğlu, M. (2012). İşletmeciler İçin Yönetim Bilimi- Temel Kavramlar, Kuramlar ve İlkeler. Ankara: Seçkin.
- Koçel, T. (2020). İşletme Yöneticiliği. İstanbul: Beta.
- Mutlu, M. S. (2019). Postmodern Yönetim Anlayışı ve Kurum İçi İletişim: Sivil Havacılıkta Yer Hizmetleri Alanında Kuşaklar Arasında Bir Araştırma (Doktora Tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Örücü, E. (2015). Modern İşletmecilik. Bursa: Dora.
- Senge, P. (2011). Beşinci Disiplin. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Topaloğlu, M. ve Koç, H. (2017). Yönetim ve Organizasyon. Ankara: Seçkin.
- Tutar, H. (2015). İşletme Yönetimi. Ankara: Seçkin.
- Yetim, A. (1996). Spor Yönetiminde Sistem Yaklaşımı. Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 1(1), 58-63.
- <http://serdarsamur.com/yonetsel-duzeyler/> Erişim Tarihi: 28.09.2020.

TÜRKİYE YOKSUL BİR ÜLKE MİDİR?

Emrullah GÜNEY*

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)' nin yayımladığı “*Bir Bakışta Toplum*” yazanağında, Örgüt'ün en yüksek gelir eşitsizliğine sahip ülkeleri Şili, Meksika ve Türkiye çıktı. Yazanağa göre Türkiye, OECD ülkeleri arasında en düşük istihdam oranına sahip ülke konumunda bulunuyor.

Yazanağın ortaya koyduğu çizelge şudur :

Gelirler eşitsizdir.

İstihdam düşüktür.

İşsizlik rekor düzeydedir.

Yoksul nüfus oranı yüksektir.

Eğitime ciddi yatırım yapılmıyor, ayrılan bütçe zayıftır.

Bebek ölümlerinde tam bir facia - trajedi,dram- yaşanıyor.

En kısa ömür Türkiye'dedir.

Zaman zaman basında buna benzer haberler izleriz. Avrupa'da, Amerika'da, Japonya'da, Avustralya'da bir enstitü, bir akademi, bir değerlendirme kurumu ülkelerin gelişmişlik durumunu, birtakım ölçütlere göre değerlendirir.

Bunu, **BM** Örgütü de yapar.

**Dr . Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi , Sosyal Alanlar Eğitimi Profesörü,
emrullahguney@gmail.com*

Benim buna itirazım vardır. Türkiye'yi yoksul bir ülke olarak tanıtanlara itirazım vardır.

Reddediyorum; Türkiye, yoksul bir ülke değildir.

Şimdi, neden yoksul olmadığımızı madde madde sıralayalım.

Atatürk rönesansında, cumhuriyet hümanizması döneminde 7'den 77'ye her yurttaşın okur yazar duruma getirilmesi öncelikli bir karar idi ve iyi de uygulanıyordu. 1930'lu, 1940'lı, 1960'lı yıllarda en küçük köylere dek ilkokullar yapan, 1990'lardan sonra taşınabilir eğitime geçince bunları kapatan, ahır yapan ya da bile bile yıkıntılaştırmasına göz yuman bir ülke yoksul olabilir mi?

Terziden, berberden, kunduracıdan ehliyet istenilen bir düzende, herkesin müteahhit olabildiği bir ülke yoksul olabilir mi?

Bin TL aylığı olan memurun, ayda 4 bin TL ödeyerek göl kıyısında, sahillerde villa sahibi olduğu bir ülke yoksul sayılabilir mi?

Bir düğünde "namım yürüsün" denilerek, iş inada binlerce binlerce liralık merminin havaya sıkıldığı, buna karşılık konuğu ağırlayacak bir konukevi olmayan, okulu dökülen yüzlerce köyü olan bir ülke yoksul olabilir mi?

Milli Eğitim Bakanlığı'nın öğretmen atadığı liselerde eğitimi yeterli bulmayan, üniversiteye giremeyeceğini anladığı zaman dershanelere koşarak bilgi eksikliğini telafi eden milyonlarca öğrencinin bulunduğu, milyarlarca liranın döndüğü bir ülke yoksul sayılabilir mi?

Okul kantinleri dolu, kitaplıkları bomboş, il ve ilçe kahvehaneleri dopdolu, kütüphaneleri bomboş olan bir ülke yoksul sayılmalı mıdır?

Hiçbirinin web sitesinde basımevi için bir bölüm olmayan, yayımladığı kitaplar hakkında bilgi bulunmayan, buna karşılık öğlen yemeğinde neler olduğunun günü gününe ve titizlikle işlendiği; beyin açıklığının önemsenmediği, buna karşılık midesel açıklığın daima ön planda tutulduğu, taşralılıktan çıkmak için hiçbir çabanın gösterilmediği 167 üniversitesi olan bir ülke yoksul sayılmalı mıdır?

Ot bürüdüğü için suların akmadığı kanallar, aşınımla toprağı yitip giden ekemekler, çalılaştığı, budanmadığı için meyve vermeyen ağaçlar... Köy kahvelerinde lalalek ile, siyasal dedikodularla ömür tüketen milyonlarca insanın olduğu bir ülke yoksul sayılabilir mi?

Belediye meclisi kararıyla fay hattının yerini kent sınırları dışına atacak denli güçlü olan belde başkanlarının bulunduğu ülke yoksul sayılabilir mi?

En çok iki katlı yapıların olması gereken, kırıkların Anadolu haritasını bölük pörçük ettiği bir coğrafyada 8, 10 katlı yapılara ruhsat veren belediyelerin olduğu bir ülke yoksul olabilir mi?

Ormanlarını yok ederek, yerine yeni mahalleler kuran bir ülke yoksul sayılabilir mi?

Yemek için parası olmadığı halde 1000,2000 TL değerinde cep telefonu kullanan, dergi, gazete, kitap okumayı gereksiz gören binlerce gencin bulunduğu bir ülke yoksul olabilir mi?

Sekiz, dokuz yıl İngilizce ders görüp de, turistin sorduğı müzenin yerini gösteremeyen milyonlarca öğrencinin eğitim (!) gördüğü bir ülke yoksul sayılmalı mıdır?

Yaşlanmış otosunu satan, üzerine hanımının bileziklerini paraya çevirerek yenisini alan, bu arada evinde 2, 3, 4 çocuğı öğrenci olduğu halde, eğitimleri için bir harcama yapmayı gerekli görmeyen milyonlarca babanın olduğu bir ülke yoksul sayılabilir mi?

İş bulamayıp, acaba **“yüksek lisans”** yaparsam bir devlet dairesine girerim düşüncesiyle sınav salonlarını dolduran fakülte mezunlarının tek tek geldikleri otomobillerine üniversite bahçesinde, park yerlerinde boş yer kalmadığına göre bu ülke yoksul sayılabilir mi?

Toplam yüzölçümü 3 451 km2 olan ve topraklarının önemli bir bölümü bazaltik lav akıntılılarıyla kaplı olduğu halde 4 bin km2 alanda ekim yapılmıyormuş gibi gösterilerek devletten para koparılan, haksız kazanç sağlanan bir ilçenin var olduğu ülke yoksul sayılabilir mi ?

Umreye, hacca milyonlarca lira para ayrılan, petrol varsılı Vahhabi diyarını paraya boğan milyonlarca insanın ikinci, üçüncü, dördüncü kez ziyaretine izin veren, bu konuda hiçbir yaptırımını gerekli görmeyen bir ülke yoksul olabilir mi?

Güya öğrenci yetiştiren, gazeteye tek kuruş para vermeyen, kostak kostak gövde gezdirirken **“Ben enayi miyim gazeteye para verecek, her şey televizyonda var,”** diyecek kadar çağıdışı kalmış binlerce üniversite öğretim elemanının olduğu bir ülkenin geleceğinden endişe etmeye gerek var mı ve bu ülke yoksul sayılır mı?

Göç verdiği için boşalan, nüfusu 50'ye ine bir köye 100 bin, 200 bin TL ayırarak, pazar yerlerinde makbuzla para toplayan ve bunu sevap (!) diye yapan , içinde 200, 300 müminin namaz kılabilceği büyüklükte kubbeli, iki minareli, dört şerefeli cami konduan insanların yaşadığı bir ülke yoksul olabilir mi?

İçkiye (**viski,vodka,cin vd**) , kozmetiğe, kaçak (!) yabancı sigaraya milyonlarca lira döviz ayıran bir ülke yoksul olabilir mi?

Miyadı dolmuş, tekaüde ayrılmış eski Hariciye nazırlarını, eski para babalarını, holding patronlarını binbir iltifatla çağırıp, kahvaltı verip sonra cebine dünyanın parasını koyarak uğurlayan büyük iş adamlarının, devlet yöneticilerinin olduğu bir ülke yoksul sayılmalı mıdır?

Devlet dairelerinin girişinde, nizamiye kapısında motorlu araç giriş çıkışını düzenlemek için, **“sopayı kaldırıp, sopayı indirmek”** için 4, 5 kişinin görevlendirildiği bir ülke yoksul sayılabilir mi?

Hep dışsatım gelirlerinin arttığını açıklayıp da, dışalımın ne durumda olduğunu belirtmeyen, böylece yurttaşın blanço açığını anlamasını istemeyen sayısız siyasa adamının olduğu bir ülke yoksul olabilir mi?

Yurt dışında doktora yapıp da, bir üniversitemizde görev alan , fakat tek bir yayını izlemeyen, bir dergiye sürdürümcü olmayan yüzlerce öğretim elemanının olduğu bir ülke yoksul sayılabilir mi?

Müteahhid, doktor, avukat, kuyumcu, mühendis gibi yüksek gelir öbeğinde yer alan kişilerin bir kapıcı, hademe kadar vergi vermediği bir ülke yoksul olabilir mi?

Yeni hizmete girmiş bir devlet dairesi yapısı için, daha bir yıl geçmeden bakım ve onarım adı altında yüksek paraların ayrıldığı bir ülke yoksul sayılmalı mıdır?

İşin kolayına kaçarak, verimsiz, bitek olmayan yerlerden geçirmek yerine, köylünün bahçelerini yok ederek karayolu geçiren, yurt topraklarının yalnız sınırlarda silahla değil, her karış alanın alinteriyle işlenerek korunduğu bilincinden yoksun binlerce karayolu mühendisinin plan yaptığı, uyguladığı bir ülke yoksul olabilir mi ? (**Nevşehir-Niğde karayolu, Göre örneği**).

Demiryollarının pas tuttuğu, limanlarına trenlerin uğramadığı, her yıl ray döşense tüm ülkenin köprüleriyle, tünelleriyle birbirine bağlanabileceği yerde, 20-24 tekerlekli koca kamyonların yük taşıdığı, ağır baskıyla sürekli bozulan, masraflı onarım gerektiren karayollarında her yıl, sanki savaşmış gibi 5 bin, 6 bin insanını yitirdiği bir ülke yoksul sayılabilir mi?

Duble yol yapıp da, daha bir yıl geçmeden onarım için yüksek ödenekler ayrılan bir ülke yoksul olabilir mi?

Ormanı kereste, odun deposu; insanı besleyen ve giydiren tarlayı, toprağı arsa olarak gören ve bir fırsatını bulduğu zaman bunları paraya çevirmeğe hazır onbinlerce **“köşedönücü”** işadaminin olduğu bir ülke yoksul olabilir mi?

Her yıl üniversitelerinden yüzlerce elektrik mühendisi mezun ettiği halde, elektrik kesilmeleri yüzünden milyonlarca liralık zararın ortaya çıktığı bir ülke yoksul olabilir mi?

İşe adam değil, adama iş uygulamasıyla güya çalışır görünen, mesai kavramından yoksun, gününü gün eden, devletin bilgisayarında iskambil oynayan, dedikoduyla vakit geçiren, aydan aya aylığını alan (**bankamatik memuru**) binlerce kamu görevlisinin olduğu bir ülke yoksul sayılabilir mi?

Her mebusun 2 danışman (!) kullandığı (!), buna karşılık yasamada, yargıda, yürütmeye hiçbir işin tıkr tıkr yürümediği, yıllarca danışmanlık yaptığı halde eğitim, sağlık, kamu düzeni, terör, tarım, orman, balıkçılık, endüstrileşme ,çevre koruma alanlarında hiçbir projesi olmayan, yazanak hazırlama gücünden yoksun kişilerin danışman olarak bulunduğu, bizzat **TBMM** başkanının **“ 84 danışmanım var, daha hiçbirinden bir bilgi almadım”** diyerek aczini itiraf ettiği bir ülke yoksul olabilir mi?

Deprem ülkesinde 3-4 şiddetinde bir sarsıntıyla yıkılan binaları hangi şirketin yaptığının kaydını tutamayan, sorumluları adalet önüne çıkaramayan, hesap soramayan bir ülke yoksul sayılmalı mıdır?

Orman yangınlarına karşı savaşımında söndürücü uçaklara hiçbir para ayrılmazken **TBMM** üyeleri için, Bakan yardımcıları için yüksek fiyatlarla lüks arabaların kiralandığı bir ülke yoksul sayılmalı mıdır?

Alman malı Mercedes'in Almanya'da kamu işlerinde kullanılan sayısının 2,3 katının devlet kurumlarında kullanıldığı bir ülke yoksul olabilir mi?

Petrolde dışa bağımlı olduğu halde, 6-8 silindirli lüks otomobilleri, jeepleri peynir ekmek gibi satın alan binlerce insanın yaşadığı bir ülke yoksul sayılmalı mıdır?

Petrole bağımlı olduğu halde birçok yerde fuel oil ile çalışarak elektrik üreten santrallerin bulunduğu bir ülke yoksul sayılabilir mi?

Kaçak elektrik kullanımını önleyemediği için milyonlarca lira zarara uğrayan, bunları önlese yeni tek bir elektrik üreten termik, atomik ya da hidrolik santral yapmasına, doğasına ve kültürüne zarar vermesine, masraf yapmasına gerek kalmayacak bir ülke yoksul sayılmalı mıdır?

Hazine toprakları üzerine kondusunu kuran yoksul yurttaşa önce elektrik bağlayan, seçim öncesinde kapısının önüne değın asfalt döşeyen, seçim sonrasında da yıkmak için üniformalı adamlarını gönderen, yoksulu yoksula karşı çarpıştıran samimiyetten, dürüstlükten yoksun belediye yetkililerinin olduğu bir ülke yoksul olabilir mi?

TÜİK (*Türkiye İstatistik Kurumu*) daha adı **DİE** (*Devlet İstatistik Enstitüsü*) iken

2004 yılında bir **“tahmin”** çizelgesi yayımlamıştı : Satınalma Gücü Paritesiyle (**SAGP**) kişi başına gayrisafi yurtiçi hasıla (**GSYİH**) **2004** yılı geçici tahminleri.

Avrupa Birliği (AB) üyesi 25 ÷lkede “kişi başına gelir” düzeyi 100 olarak kabul edildiğinde Türkiye “29 düzeyi” ile en alt sırada yer almıştı. Türkiye, bu listede yer alan Avrupa ÷lkeleri arasında “kişi başına en düşük gelirlili”, bir başka deyişle “kişi başına en yoksul ÷lke” sıfatını sürdürmüştü. Türkiye 2003 yılında da aynı listede , 27 düzeyi ile yine en altta bulunuyordu.

Lüksemburg,

Norveç,

İrlanda,

İsviçre,

Danimarka,

Avusturya,

Holanda,

Belçika,

Büyük Britanya ise Avrupa'nın en varlıklı ÷lkeler sıralamasında yerlerini almış bulunuyorlar.

Evet. Bu liste uzar gider. OECD yazanağına itirazım vardır:

TÜRKİYE YOKSUL BİR ÜLKE DEĞİLDİR.

Bunu böyle bilsin etkililer ve yetkililer...

Avrupa Birliği ÷lkeleri sıralamasında da en yoksul ÷lke olarak gör÷l÷yoruz.

Buna da itirazım vardır. Türkiye yoksul bir ÷lke sayılamaz.

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

YÖNETİM KURULU

Başkan	: Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY
Başkan Yrd.	: Prof. Dr. Nurettin PARILTI
Muhasip Üye	: Prof. Dr. Mehmet ARSLAN
Üye	: Prof. Dr. Nevzat AYPEK
Üye	: Prof. Dr. Enver AYDOĞAN
Üye	: Prof. Dr. Turhan ÇETİN
Üye	: Prof. Dr. Haşim ÖZÜDOĞRU
Üye	: Prof. Dr. Mehmet BAŞ
Üye	: Doç. Dr. Cemalettin AKTEPE
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Abdurrahman OKUR
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Kadir ÖZER

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

DENETİM KURULU

Prof. Dr. Muharrem ÇETİN
Doç. Dr. Emine ÖNER KAYA
Doç. Dr. Erol DEMİR

TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU

HAYSİYET DİVANI

Hüsnü POYRAZ
Prof. Dr. İhsan ERDOĞAN
Özdemir ÜNSAL

Yazarlarımıza Duyuru

1. Dergiye gönderilen yazıların elektronik ortamda teslim edilmesi
2. Yazılarda yer alacak resimlerin yazarlar tarafından metne yerleştirilip olarak teslim edilmesi
3. Yazıların 11 Punto ve Times New Roman karakteriyle yazılması
4. Tercüme yazılarda kaynak belirtilmesi
5. Araştırma ve bilimsel yazılar dışındaki yazıların en çok 5 (A4) sayfası olarak yazılması
6. Dergimize gönderilen yazıların başka bir dergiye gönderilmemiş ve yayınlanmamış olması gerekmektedir.

Yönetim Kurulu Herhangi Bir Maaş, Ücret ve Huzur Hakkı Almamaktadır.

Kooperatif Postası

KARINCA

KASIM 2020 YIL: 87 SAYI: 1007 ISSN: 1300 - 1450

